

Ставмуывса пролетаріјас, օтутчօյ!

Օրօյն

5 №

1927

ԿՈՄԻ ԶՄՐՆԱԼ.

Л.П.

ЈУӨРТАС.

Листбокјас.

Квајт во Комі автономіјалы М.	1
Гіжөд-пыр дорам виль олөм. Миһин	4
Партјачејкајаслөн јөз-костса ужыс гоһөмын. Булышов.	7
Комсомоллөн моғјасыс виғму овмөс кыпөдан ужын. Г. Ворөин.	10

Мијан өіктјасын:

Вөр сотчөмкөд вермагөм-јылыс. В. Забелін.	13
Мујас-вылын јог турункөд вермагөм. Щекін.	16
Картупелд дөһөритөм-јылыс. В. Ісаков.	17
Градыв-пуктөс гојысјас. Б.Н. Попов.	19
Кыі колө чаһјас быдтыны. Н.Ч.	25
дырө скөтјас новлөдлөны нөбаланторсө кынөманыс.	—
Виғөј өіктјасын мамјасыс да кагајасыс һөһөһөһөһөһөһө. Врач І. Кокаһин.	26

Мијан коператсіја.

Төвар донтөммөдөм. Парма.	30
Өіктјасын вузагөм. Н.	32
донадг-ө төварјас Комі областын. П.	33

Комі гіжөдчукөр:

Вын петкөдлан лун. Біја-өгыр.	35
Асывоғ. Акиһ-пі.	36
Кыа. Пармазон.	37
Шор. Ј. Коһегов	—
Тед-вылө абу ме. Пармазон.	—
Чужанинөј. Ічөт-Іван.	38
Гымтөм зер. Пармазон.	39
„Ада-раја“-костын. Ј. Коһегов.	—
Том кадө. М. Лыкачов.	40
Комі аһлы. Өіһ-Паш.	41
Ылы мусаһ. Ізјур-Іван.	—
Тулыс. Сук-Парма.	42
Јукмөс-дорын. Өіһ-Паш.	43
Мыјла, кыі чужі коми література. Сан-Антус.	44
Туттөм гіжөдјас. Нөбдинса-Виттор.	53

Крестыанский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 5 (8) — Май — 1927 год.

Устьысольск, Набережная, 41.

О Р А В Ы И М

КОМІ ЖӖЗЛӖН ЖУРНАЛ.

ЛЕҖӖ ВКП (б)-лӖн ОБКОМ БЫД ТӖЛЫҖЫН
ӖТЧЫД.

5 (8) №

М А Ж

1927 60.

Квајт во Комі Автономіјалы.

ВажӖн сօкыд вօлі овны ас-сикаса горнѝа жօзлы. Најօс озыр-јас, օтув саркօд, җемыҗаныс нартіісны, җескօдісны быд-ногօн, морттујօ ез пуктывны. Тајօ лок кадыс օні колѝ бօрօ. даc во-сајын Октабрса револутсіја путкылтїс став важ оласногсօ. Быд аслас-горнѝа жօзлы Сօветвласт сетїс օткօд права. Сегҗа Сօветвласт сетօ ыҗыд օтсօг овмօс кыпօдօм-вылօ да велօдчօм-вылօ сещօм жօзлы, кодјас колօмаօс бօрօ. Меҗ кокнѝыка да օдјօжык артмїс вылօ олօмыс, вермїсны унжык уҗалыс жօз кутчїсны сօвет ужас, быд-сикаса горнѝа жօзлы сетօма права ас-ногօн овмօдчыны, лօгօдавны асҗыны республикајас, областјас.

Сещօм правасօ (автономіја) квајт во-сајын сетїсны комї жօзлы. Мај вїтօд лунօ 1921 воын воҗсїс комї жօзлӖн автономіја. Ас кїҗн, ас мывкыдօн, Леҗнїн велօдօм-сертї, мї комїјас, квајт во-нын дорам вылօ олօм. Комї жօз тајօ војаснас јона воҗօ тувтчїсны.

КРЕҖТАНАЛӖН ОЛӖМЫС ВЕҖСօ.

Војнаօҗ-сертї тօдчօмօн бурмїс, паскаліс мїјан вїҗму-уҗалօм. 1912 воын җаҗјас да пуктасјас-улын вօлі 29.151 сҗсатїна, օні лыҗ-җысօ—32.135 сҗсатїна. Став докодыс вїҗму уҗалօмыс да скօт вїҗօмыс օні унжык-нын важ-сертї. Выл-ног уҗавны велօдօны агрономјас. Коҗан во област-пагта 11 вօлօстын вօлі нуօдօма сел.-коз. курсјас. Во-чօжօн лօї вօчօма 2.901 горнѝ, 16 сел.-коз. выставка. Креҗтана мујас-вылын вօчօма 217 вїдлօг. 12 сурс кօҗајствоын мујас гօрօны-нын плугјасօн. Област-пагта лыҗ-җысօ 400 ғырыс вїҗму-уҗалан машинајас. Кօјдыс машинајасօн весалօма коҗан во 76.488 пуд. Бօрја војаснас օтї-мօд креҗтана кутїсны кօзны аҗкыщ, турунјас, мօс-вердан горкнѝ. 25 креҗтана уҗалօны уна переменаօн-нын.

Скօт вїҗօм сїҗ-жօ сօдօ. 1924-25 воын мօс лыҗ вօлі 51 сурс, 1925-26 воын лыҗ-җысօ—73 сурс јур. Коҗан во уҗалїсны 29 случ-неј пункт. 14-лаын вօлі нуօдօма нормајас-сертї скօт вердօм. Вօв-

јас 42 сурсањ содöмаöс 45.126-öз. Вöвтöм-мöстöм олыгјасыс чинö-ны. 1924-25 воын вöли 13.653 вöвтöм олыг, öти вöла—27.201, кык вöла—1.425, кујма—68. 1925-26 воын вöвтöм олыг чинöма 2.426-мында, öти вöлајас содöмаöс—2.918, кык вöлајас—293. Сің-жö чинö-маöс мöстöмјас, да содöмаöс öти-кык мöска олыгјас. дерт, тавога неурожај еща чінтис скöттö.

Крестана агныс кутчигöны бурмöдны овмöссö коператсіја-пыр. Колан ар-кежлö вöли лöсöдöма быд-нога 276 г.коз. коператив. Сени буржыкасö ужалöны да отсакöны крестаналы уждыган тöваріш-ществојас. Ем-нын 55 машиней, да 24 нур-когтан т-во. Колан во вöли нурјас когтöм-вылö Тсентрсањ бјуджетыг лезöма 4.066 шайт, областувса бјуджетыг—10.260 шайт.

Нажеткајас öни сің-жö кутисны содны. Мед кокнїжыка колльöд-ны тавога сöкыд кадсö, мїжан корöм-куза Совнарком лезис отгöг-вылö 100 сурс шайт. Тајö сöмыс мунас тујјас вöчöм да нурјас когтöм-вылö. Уж-вылас медаласны гöлжык крестанасö. Мїжан област уна-вын пунктис вөр-лезöм лöсöдöм-вылö. Колан во лої-нын лезöма кер-сö 17 прöцент унжык вöйнаöз-серти. Кер лезöмыг крестана богтис-ны 1925-26 воын 2.800 сурс шайт. Таво лезöма кер да шпал 795.615 куб. метр. План-серти абу вермöмаöс петкöднысö. Вывтї сөрөн пе-тисны ужавнысö, сесга робочейјас відчигисны ыжыд дон.

КУЩÖМА КЫПТÖ ПРОМЫШЛЕННОСТ.

Муным мїжан паскыд, озыр быдсама бурторнас. Сöмын важөн нинöм ез лöсöдлыны, комї мутö вöли еновтöмаöс. Озыр јöзыд во-львлöны вöли сöмын тыртны асгыныс эепјассö. Зев-важөн, коркö вöчöмаöс Нувчїмса, Кажїмса да Сереговса заводјас. Мїжан област ез еновт заводјассö, сувтöдїс кок-јылас. Мед-бура-ужалис колан во Нувчїмса завод. Сени вöчöны чугуна-кöлуј. План-серти, колö вöли вöчны 491 тонна, вöчїсны 573 тонна. Серегов заводуын сов вöчöм оз-жö сет убыткасö. Сöмын заводуыс зев-нын важ да омöл.

Сесга мїжан област тöждысö вöчны выл заводјас. Öнöз лої вö-чöма: кер пїлитан завод Сыктывдїн-карын, лöсöдöма вөр петкöдыг фїрмајас—Печеролес да Комїлес. Кыкнаныс лоöны област кїпöд-улын. Печераын стрöйтöны ыжыд кер-пїлитан-завод. Паскöдїсны уж тöчїла да зудјас перјанїнын. Паскöдїсны Сыктывдїн-карса електро-стантсіја. Сузöдїсны тсентрыг уждөн сöм черї-кыжöм лöсöдöм-вылö. Стрöйтчö Јакшінса шоггејней туј, сіјö öтлаöдас Печераöс Камакöд. Уналаын лої сувтöдöма телеграф да телефон. Колан-во област-паста лої стрöйтöма 3 электростантсіја. Та-кынзї стрöйтчöны стант-сіјајас: Човјын, Кылтовоын, Вічїнын.

Возö-кежлö, 15 вога план-серти, лöсöдöма стрöйтны: замша вö-чан, да консерв вöчаң заводјас, Јемваса козјас-вылын ыжыд гїдро-электростантсіја. Стантсіјаыс кутас сетны донтöм вын тсельлулоз-ней да бумага вöчан пабрїкајаслы. Сени-жö позö лöсöдны канїфсл

вочан завод. Сегга јона ковмас тѳждыгны тујјас-вѳсна. Таво грун-тѳвей тујјас лѳгѳдѳм-вылѳ местнеј бјуджетыг сетгѳ 178 сурс шайт. Ва-тујјас ковмас-жѳ бурмѳдны, медга-һин Сыктыв да Ежва-куѳа. Ковмас ѳтлаѳдны Печера Камакѳд каналѳн, тѳждыгны јона кѳрт-туј стрѳитѳм-јылыг. Сегга дугдывтѳг лѳѳ нуны тѳдмалан-уж изшом да һерп петанинјасын. Таѳи вочасѳн кыпѳдам областувса овмѳс.

1922-23 вогаһ мијан бјуджет воыг-воѳ содѳ. Коһан во вѳли лѳ-гѳдѳма областувса бјуджетсѳ 3.131 сурс шайт-мында. Лѳгѳдѳм-серти став докодыс локтѳма 92,4% -мында. Тавога бјуджет—3.579.247 шайт. Налогјасыг локтѳ—769 сурс шайт, тсентргаһ отсѳг—914 сурс шайт, сегга вѳр докодыг—1.453 сурс шайт. Мукѳд докодыс посһижыкѳс. Бјуджетыг овмѳс кыпѳдѳм-вылѳ лѳгѳдѳма сетны 897.985 шайт (25%), велѳдчан да һѳһвиѳалун кутан уж лѳгѳдѳм-вылѳ—1.675.788 шайт (46,8%).

ВЕЛѳДЧѳМ.

Револютсја мијанѳ саһмѳдис, петкѳдис пемыд олѳмыг. Школа-јасын кутисны велѳдны выль-ногѳн, комѳн, шыбытисны сенѳ же-мѳс да сарѳс. Иѳт школајас ѳнѳ војнаѳѳ-серти унжык. Школајасын ѳнѳ велѳдчѳны 77 прѳцентыс став чельаһ-пиыг. Став посһѳ школаыс—487. Ем 11 чельаһ-саһ. Содһныѳ ыжыд школајас. Комѳ област-паста лыдһыгѳ ѳнѳ: 5 школа II ст., 6 семѳлетка, 4 школа крестана том јѳзлѳн. Ем 1 педтехһикум, 1 с.-хоз. техһикум, 2 профтехһкола, 3 совпартшкола. Мукѳд гырыг карјасса ыжыд школајасын велѳд-чѳны комѳ пијан—300 морт-гѳгѳр. Област-паста лѳгѳдѳма 94 лыдһыган-керка, 95 гырыгѳс велѳдан школа. Сѳветвласт тѳждыгѳ сет-ны грамота быд мортлы.

Кутис һѳжјѳһикѳн содны комѳ гијѳм, лиһература. Крестаналы, „Комѳ сикт“ыг-ѳтдор, петѳ журнал „Ордым“.

Һѳһвиѳалун кутан уж автономѳја востѳм-бѳрын сѳѳ-жѳ паскали. 1921 воын вѳли сѳмын 2 больһиѳа, 3 доктор. ѳнѳ лоѳ 15 больһиѳа, 2 пријемнеј покој, 36 доктор, 90 пельшар, 37 акушерка. Локтан воын содѳ 8 больһиѳа. Сыктывдһн карын востѳма туберкулезнеј да венерическеј диспансерјас.

Вермытѳм јѳзлы отсалѳм-вылѳ коһан во лезѳма гѳм 59.560 шайт. Отсалѳма 572 мортлы. Таво гѳмсѳ содтѳма 68% -мында.

ВОѳѳ-НЕЖЛѳ УЖЈАС.

Важ-ногѳн ужалѳмѳн крестаналы пѳтѳса, бур олѳм дыр оз шед. Комѳ муын, ескѳ, поѳѳ овны, бура овны. Сѳмын регыджык колѳ вужны выль тујѳ. Мујастѳ вѳѳитны колѳ заводитны уна переменаѳн, агрономјас индалѳм-серти. Скѳттѳ колѳ бурмѳдны, лѳсѳдны буржык рѳд, вердны норма-серти, вѳчавны шоныд да југыд картајас. Секи јѳлыд, выыд да кужѳдыд лѳѳ унжык.

Мувиэтö јуклөма вывти посні торјасö. Колö кутчигны коставны нурјас, сиктјасын ödjöжык нуöдны виэму лөбöдан уж, јонжыка вöчавны ректасјас, выль мујас, отсавны петны крестаналы выль местасјасö, област-пыщкö-жö. Виэму бурмөдöм-вылö ковмас бјуджетыс сетны унжык гöм. Сегга крестаналы вермас ыжыд отсöг сетны коператсија, колö паскөдны, јонмөдны сјös.

Мед став чельадсö вермим велöдны, колö вогставны јешщö выль школајас, буржыка сені пуктыны ужсö.

Квајтöд областувса гјезд вынөдöс стрöйтчан план 15 во-кежлö. Тајö мијан мед ыжыд уж. Артмас-кö асланым промышленност, секи мијан олöмыд помöз вежсас, секи крестаналы оз ковмы суэчана олөм корены мунны Гібырö.

Бјуджеттö ковмас воэö кыпöдны. Тсентр-вылад вывти надејтчыны оз ков. Асланым докодјасыс омöла-на гурöны. Прöмысјас да кер-леэöm паскөдöмөн ковмас докодјассö содтыны. Бјуджетгыс унжык гöмсö ковмас сетны овмös кыпöдöм, да велöдчöм-вылö.

Зев јона ковмас тöждыгны тöвар-дон чинтöм-вöсна. Öнi донјасыс вывти-на ыжыдöг.

Чорыджыка колö нуöдны учреждөнејасын коміöдан уж, паскөдны комі литература.

Со куэчöм гырыежык ужјас-вылö ковмас буржыка виэöдлыны локтан војасö.

М.

Гіжöд-пыр дорам выль олөм.

Воыс-воö содöны газетö гижысјас. Колан во-нин вöлі лыдфыгö став Сöвет-Сојуз-пагта кыкго ветымын гурс-гөгөр гижыс. Најö нуöдöны зев ыжыд уж. Робочөј да крестана-пövсыс петöм јöз отсавöны бурмөдны сöветјас, коперативјас, вермасöны ас гижöдјаснас војтыркöд, кодјас кыккö эүгöны, лбö торкöны бур ужсö. Газетö гижысјас индальны став нельучки, омöлторјассö, ошкöны векыда ужалöмсö, дорöны выль олас-ног.

Мијан областын сiэ-жö селькорјас кутисны содны. Колан во тудыснас чукöртлим газетö гижысјаслыс мед-воэза областувса гјезд. Секи вöлі „Југыд туй“ да „Комі сикт“ газетјасö гижысјас лыдфыгö 250 морт-гөгөр. На-пövсын унжыкыс сиктса том војтыр. Гөр-бердын ужалыс крестана да нывбабас ешаөн-на гижöны.

Гјезд сетлис уна индöдјас. Сы-бöрын областувса газетјасö кутис локны унжык гижöд. Колан вога мај тöлысын (гјезд-воэвылын) волис газетјасö сöмын 402 гижöд. Јун-тöлысын локтис 492 гижöд, јулын—781, августын—625, сентябрын—726, октабрын—555, ноябрын—882, декабрын—898. Сөрт, селькор лыдыс ешажык. Мукö-

дыс өтi тöлығнас ыстас уна гижöд. Бөрја тöлығјасас вöли лыдфыгö 500-гögör газетö гижыг.

Став гижöдыс оз-на шогмыны.

Оз-на шогмыны став воан гижöдјасыс. Фекабр тöлығын 898 гижöдјасыс позіс лезны сöмын кујим-го-гögör гижöд, сегга ыстома учрежденьејасö тöдмалöм-вылö 147 гижöд. Позö шуны—жынјыс ез шогмы. Зев уна гижöны ічөтторјас-јылыг. Мукöд адғылас кодлыкö јуөм, когагöм (тышкагöм), сегга пыр сы-јылыг јуөртö област-увса газетö. Овлывлö сещöмтор: мортыс лучки фелöсö тöдтөг, јöз-лыг кывлöм-бöрын, либö лөгалöм-куға гижö газетö. Сегга өбитор-јывыс кык-ногөн гижöны. Öтi селкор ошкö ужсö, мөд селкор сивитö. Он i тöд, кодыслыг гижöмсö пыдди пуктыны. Мукöдыс гижасны зев куға, быд-ногөн сорпавласны, сегга он вермы гögörвоны,—мыј-јылыг көсјöмаөг вiставнысö. Овлывлöны гижöдјас нимов пасјытөг, ли-бö адрестөг. Сещöм гижöдјастö, серт, редакцијавд оз вермы лезны.

Селкорлы колö паскыдјыка да пыдбөжыка визöдны.

Онiдз-на унжык селкорыс гижö сöмын омöлторјас-јылыг, инд-лö чулкаинјассö, петкөдлö сiктјасыдлыг ужсö. Југыдинјасыс, выл олöм течöмыс оз тыдав гижöдјасыг. Мукöд-дырјi визöдлан газетад-да, весiг шог богтас. Бытö сiктјасыд кутöмаөг пöдны јуөмнас да когагöмнас. даc вонад-егкö вежгiс-нын оласногыд, артмалiсны уна бурторјас. Емөг-нын выл петасјас олöмын. Уна морт кутчiгöны бур-мөдны асгыныс виғму-ужалöмсö, еновтöмаөг-нын јенмөс, велөдчöны, петöны гуыг-моз пемыд олöмгыс, отсалöны кыпöдны сөветјаслыг да коперативјаслыг ужсö. Та-јылыг колö јонжыка гижны газетад.

Сөветјасад јөз-костын нуöдан ужыд сiктјасад вермас бурмыны öдјöжык, кутасны-кö селкорјасыд газет-пыр петкөдлыны став ыжыд-жык сiктса ужјассö, налыг пемыдла-дорсö да југыдла-дорсö. Мiјан зев-на еша гижöны волісполкомјас да партија уж-јылыг. Газет оз-на бура вiстав-кущöма волісполкомјас дорјöны гөл војтырөс, кущöма отсалöны гөл да шөркөдфема крестаналы велөдчыны, кыпöдны овмөссö, бурмөдны скөтсö, виғму ужалöмсö, вöчавны тујјас, рек-тасјас, вылмујас.

Сегга омöля гижöны—кущöма кыптö вөлөгтувса бјуджет, с.-коз. коператсiја, кычi сiктјасын нуöдны виғтан уж, чiнталöны тöварјас-лыг донјассö, вермасöны гырыг рөскөдјасөн. Уналаын-на сiктса ју-ралысјасыд пуктöны аснысö вывтi вылö, öтдортöны крестанасö, оз сiбöдны најöс сөвет-ужас, фелöјассö дыр нужөдöны, чiк гудрасöны кабала-пөвсын, бурторсö нiнөм оз вöчны. Тащöм ужалысјассö колö јонжыка јанөдны газет-пыр. Коркö Нубдинса Вiттор гижлис: „лөк олөмсö вуштышта, бур олөмсö ошкышта“. Сещöм-жө мед вöли ужал-лан тујыс мiјан селкорјаслөн.

Гелькорјаслы колө ужавны чукөрөн.

Разіпелі ушалөмөн, мөда-мөднысө өтдортөмөн гелькорјас дыр оз велавны бура гіжны. Көні ем кујим-ноль газетө гіжыг, сетчө колө лөгөдны гелькор-кружок. „Југыд туй“ газетын вөлі пагкыда гіжөма—кызі лөгөдны тащөм кружокјассө. Сетчө пырөны быд ужагы морт, коді гіжывлө кущөмкө газетө, либө көсјө гіжнысө. Некущөм ескөданпасјас оз ков. Быд гелькор ужалө ас вөлаөн, бокигаң щөктытөг. Оз ков повны кружокө пырөмыг. Ним-гертыг ескө вермасны секи төдны. Сөмын гуга-німтө пыр колө кутны гугөннас.

Мед-ыжыд уж кружоклөн—стенө өшөдан газет-бердын.

Быд гелькор вермас велөдчыны бура гіжны стенө-өшөдан газет-бердын. Мукөд первогаңыс кутчөсөны гіжны областувса газетө. Ферт, налөн воңа гіжөдјасыс оз шогмыны. Мижан-ногыс, колө велөдчыны гортса газет-бердад. Быд ыжыджык сиктын поңө вогтыны асгыныс газет. Гижанторјыд, мајбыр, сурө. Мыј-жылыг сиктса гелькорјас гіжөны областувса газетө, сјјө ставсө поңө леңны стенө-өшөдан газетө. Секи-на вермас лоны ыжыджык пөльза. Регыджык угас сін-воңад омөльторјасыс. Крестана адјасны: со-пө-тај мыжа војтыртө јурөдыс оз малавны.

Өнөң-на уналаын стенө өшөдан газетјассө кутөны ас кіподулас комунист, да комсомол јачејкајас, куш ас-выннас сјјөс леңөны. Воңө-кежлө колө газет леңөмсө сетны кружокјаслы. Мед газетыс лоас став крестаналөн, мед унжык гөр-бердын тільгыс крестана кутасны гіжны газетас, виставлыны сені ас олөм-јывгыс, индавны став һелучкіјассө.

Стенө-өшөдан газетын ужнас вескөдлө редколлегіја. Сјјө-жө редколлегіјаыс нуөдө ужсө кружоклыг. Ем-кө кружокыс, редколлегіјаыс бөрјыггө сені. Газет леңөмыг-кынзі кружокјаслы колө щөкыджыка чукөртчывлыны, горнитны сені: кызі буржыка да мыј-жылыгжык гіжөны, кызі јонжыка разөдны газетјас, кущөм омөльторјас вөлі петөма ас газетас, кызі леңны выль номерсө, мыј-жылыгжык гіжны областувса газетө, сјјө воңө. Кружок-вылын колө вөдлавыны, кывзыны областувса газетлыг индөдјассө, гелькор-гјездјаслыг шуөмјассө, лыфдыны гелькор-журналјас, велөдчыны буржыка гіжны ас комі кывјөн. Мед быд комі гелькор кужіс гіжны коміөн. Сјјө мед колантор.

Комунист-јачејкајас омөла отсасөны.

Гелькорјас ваясны ыжыд бур сөмын секи, најө-кө оз кежны бөкө, оз сувтны озырјас-дор, кутасны ужавны партіја индалөм-герті. Мижан партіјаса-јачејкајас оз-на кужны вескөдлыны тајө ужнас, еновтөмаг сјјөс. Сегга мукөдлаын јачејкаыс кыјөдө быд вогков гелькорлыг, кутө ас кіас стен-газетасө, агныс пукталөны сетчө ред-

кольлегіясө. Тащом туйдөдөмыд бурсө ныном оз сет. Оз ков зескөдны газетө гижыгјасөс. Јачејка вермас бура вескөдлыны гелкор ужнас буржык партијаса шленјас-пыр, кодјас агныс гижывлөны газетө, кодјасөс мукөд гелкорјасыс рафејтөны, пунктөны ас вөла-нас редкольлегіјаө. Сің-жө вескөдлө гелкор ужнас комсомол-јачејка. Јачејкајаслы колө ас собранъејас-вылас щөкыджыка горнитны гелкорјас-костын уж пунктөм-јылыс, сетавны індөдјас гелкорјас-пөвсын ужалыгјас аслас шленјасыслы. Абу-кө-на лөгөдөма сиктас газетсө, либө кружоксө, јачејкајаслы ковмас сіјөс регыджык вөчны буржык шленјас-пыр, мед најө вермасны гібөдны ас-бердас мукөд гелкорјассө.

Регыд (мај 29 лунө) лоө чукөртлөма 2 областувса гелкорјаслыс сјезд. Сени бара јона горнитасны газетө гижыгјас-пөвсын уж лөгөдөм-јылыс, сетасны уна індөдјас. Мед өнөган-жө быд сиктын мөвпыштасны, кызі буржыка пунктөны гелкор-ужсө, мед сиктјасын пырыг-пыр кутасны бырөдны мјанөн тани індадөм неључкјјассө.

Мини...

Партија-јачејкајаслөн јөз-костса үжыс ГОЖӨМЫН.

Јөз-костын гожа ужјас-бердө бөстөгөдөн, партијаса јачејкајаслы ковмас бура виқөдны төвса ужјасыс-вылө. Төдмавны-кущөм ужјас, партија щөктөмјас-серти, колан төлын вөчөма да мыј артмөма. Мыј вөчөма колөм төлын, ми гижны огө кутөј. Сіјөс партијалөн јачејкајас агныс төдөны. Сөмын колө шуны: јөз-костса уждөн таво партијаса јачејкајас матө гібөдчисны јөз-динө, быд ужө кутисны јонжыка кыскыны унжык крестанаөс да робочејөс. Сы-вөсна уна гырыс ужјас вөчны лоны кутис кокныжык. дај јөзсыс јачејкајас-вылө кутисны виқөдны буржыка.

Јөз-костын ужнуөдны јачејкајаслы бура кутис отсаны і Комсомол. Сы-понда крестана комсомол-вылө, важ-дорыс, буржыка кутис виқөдны. Таво волісполкомјасө комсомольчјасөс лоі бөрјөма колан-вога-дорыс унжык (24-гань соді 60 мортөз).

Буржыка кутисны отсаны і лыдфыган-керкајас: виқөдан-да. јөз-костын быд уж-нуөдиг-кежлө, револутсіјаса празникјас-кежлө, а унаөн-і быд төлысын, леқалөны стөнө өшөдан газетјас. Сөгса уна-пөлөс кружокјас-пыр крестанаөс јона туйдөдалөны буржык олөм лөгөдөмлаң.

Кущөм ужјас омөла мунисны колөм төлын.

Колө тани виқөдлыны, мыјјас омөлжыка нуөдөма колөм төлын. Секі гырысжык ужјас-пые омөла мунисны со кущөмјас: ез быдлаын бура ло лөгөдчөма кер-леқиг-кежлө. Мукөд јачејкајасыс кер-

леңны колөм-жылыг жөзүскөд горһитигөн ез вермыны жөзсө төдмөд-ны, мыјла јонжыка колө кер леңны, Комму-заводјасө ветлөм-дорыг. Јөзүс кер-леңмө бөгтөісны таво горөн, кер-леңөм, содөм-пыдди, чініс.

Омөла лоі жөз-костын ужсө нуөдөма велөдчытөмјаслыг пемыдлун бырөдны колөм-жылыг. Сы-понда і ачыс, пемыдлун бырөдан ужыс муніс омөла. Став област-папта колан төв вөлі көсјөма велөдчытөмјас-костыг велөдны грамотаө 5.400 мортөс. Көсјөм-герті, тыдалө ез ло. Сөмын кујім сурс морт-гөгөр лоө велөдөмыс.

Вывті омөла муні вірму да кер-шпал-дорын ужалысјаслыг со-јузсө бурмөдан уж. Öнөз-на уна тајө сојузса јачејкајасын веккөд-лысјасыс бура олыг жөз. Партияса јачејкајас тајө ужнуөдөм во-зылын омөла нуөдісны жөз-костса ужсө. Сіјөн коланторјыс тајө ужын ез артмы.

Таво төв өіктјасын омөла-на лөгөдчөмыс вөлалі револүтсіјаса праһникјас-кежлө. Сы-вөсна унжык праһникјассө кольөдлісны сө-мын: чөлад, комсомөлечјас, коммунистјас да сөветскеј служашщөјјас.

Жөз-кост ужнуөдігөн партијалөн уна өіктса јачејкајас оз өтувт-ны (кужтөмла-лы, мыј-лы) вынсө комсомөлечјаслыг да профсојуз-нікјаслыг. Сөщөм јачејкајасыд ас-кежаныс мырсөны, унаыг вынныс оз сузгы-да, жөз-кост ужсө нуөдөны жеба.

Вывті омөла муніс ужыс жөз-костын Авіахімөс, МОПР-өс, „Бы-рөдам пемыдлун“ да мукөд обществојас јонмөдөм-пагкөдөм-куза. Тащөм ас-вөлаа обществојассө-вөльмөдан уж бөгтөгыліс-һін колан 1926 вога јанвар төлысын, да унжыклаас өні-на абу ештөма. Сөг-га обществојасын оз ужавны крөстана. Уна партјачејкајас тајө уж-сө өнөз-на пыдди оз пуктыны.

Тащөм һөлуыкјассө жөз-костын ужнуөдігөн воңө-кежлө ковмас бырөдны. Гожа уж-бердө бөгтөігөн тащөм торјас-вылө, дерт лоө вірөдлыны.

Мыј колө да поңө вөчны гөжөмын партијаса јачејкајаслы?

Локтан гөжөм-кежлө колө лөгөдчыны бура, медым-өскө жөз-костын ужыс гөжөмбыд дугдывтөг муніс. Сіз-кө, ковмас гөгөрбок воңыв мөвпыштны, мыј колө, мыј поңө да мыј вермам гөжөмын вөчны. Оз ков гөжөм матыгміг-мозыс лаһтны да чајтны: өні-пө-өд, гөжөмнад, һінөм-һін оз артмы-а. Еновтчан-кө, дерт, һінөм оз артмы. Сөщөм самтө воңө-кежлө колө шыбытны.

Локтан гөжөмө партијаса јачејкајаслы ковмас сетны бур от-сөг волісполкомјаслы да коперативјаслы, мең најө көт кыкыг-кујі-мыг вермісны чукөртлыны скөдјас да горһитны жөзкөд асланыс уж-жылыг, да мукөд коланторјас-жылыг. Сөщөм скөдјас-дырјыс оз ков вунөдны сорһитавны сотчөмыг вөр-вірөмјас-жылыг, гагјас сојөмыг коңајас вірөм, крөстаналы мукөд коланторјас-жылыг.

Коперативјас ужалом-јылыг сорнитигөн, колө виждлыны мыј вөчөма төвар-дон лежом-куча. Бура колө лөгөдчыны да уна јөзөс кыскыны щөщ празнутны коперативјаслыг празниксө (јулын). Секи колө унжык јөзлы гөгөрвоана виставны мыј вөчөма коперативјаслөн сөветвластлы 10-во тыриг-кежлө, мыј да кызи најө вождө көсјөны вөчны.

Ас-вөлаа обществојаслыг да делегаткајас-собраниејаслыг ужсө сиқ-жө гожөмын оз ков дүгөдлыны. Јонмөдны колө общество-јассө, најө уж-бердө кыскыны крестанаөс. Тулыс-помнас колө чор-чөдны „Комі морт“—вылө сөм чукөртан уж. Сегга Авиахимлы нө-лөд во тыран лунө виждлыны буржыка сјө уж-вылас. Тајө нөлөд во тыран лун-кежлас колө буржыка лөгөдчыны да ыжыджык гөгөрвоөм сетны крестаналы Авиахим-јывгыс.

Јачејкајаслы колө став нывбабаөс да делегаткајасөс матыстны кагајаслы-јаглы-востан-уж-бердө; сорнитавны і мужікјаскөд, мед најө нөти ез падмөдны тајө ужнуөдөмсө.

Таво јун 1-ј лунгаң јул 15-өд лунөң кутас мунны виқму-бердын да кер-шпал-дорын ужалыгјаслыг сојузсө бурмөдан уж. Сојузас емөг уна шленјас јона бура олыг крестана-костыг, кодјаслы устав-герти оз-поң лоны тајө сојузас. Тајө ужыс—вывти ыжыд уж. Ковмас сојузсө весавны да зилны, мед сојузса ужас јурнуөдыгјаснас лоіны гөл крестана-костса кер-шпал леңыгјас. Сөмын секитө щөркофдема да озыра олыг крестана, важ-моз-жө, кутасны увгыны, шуасны бара најөс топөдөм-јылыг. Партијаса јачејкајаслы ковмас воңыв бура төдмасны тајө ужсө нуөдан индөдјаскөд, лучки виставлыны профсојузын ужалыгјасыслы да шленјасыслы та-јылыг партијалыг шуөмјассө.

Оз ков леңны лөңавны ужыслы і лыффысан-керкајаслыг. Гожөмын, дерт, лыффысан-керкаө гырыс і посни јөз омөлжыка кутасны воывны. Избачјаслы, коммунистјаслы, комсомолечјаслы, гиктса велөдчөм војтырлы ковмас мунны крестана-динас аслыныс: празниклунјасө, прөст-кадјасө өшиңувјасын пукалігјасөн нуөдны сор-нијас да лыффыны гачетјас.

Гожөмбыдөн скөдјас-вылын, сорнитигјасөн да гачетјас лыффө-мөн ужалыг јөзлы бура виставлыны: став јөз-кост олан-ног-јылыг. Роч-му да Сөветјас-Сојуз-пагта сөветјас гјездјаслыг шуөмјассө; 1927-28 вога виқму-вот-јылыг.

Мед абу колөма вөлі бөкө і јенлы ескыөјас-костын ужалөм. Јешщө-нын јона та-јылыг лоө мөвпыштны да чорыда ужсө нуөдны, көні емөг сектајас. Крестанакөд сорнијас: олөм бурмөдөм-јылыг, наука-јылыг, социализм вөчан туж-јылыг да мукөдторјас-јылыг,—быдсөн колө инмөдны јенлы ескөмыг дүгөдчыны колөмө. Быд вичкоса празник-воңвылын колө унжык ескыг гөл да щөркофдема олыг крестанінлы гөгөрвоана виставны кысаң бөстөма сјө праз-ныкыс, кызи ужалыг јөз празнутөны да мыј овывлө празнутөм-бөрас.

Гожомын лоё нуодны: Авиахимлыг ноль во тыранлун, коперативжаслыг празник, конститутсија вынгодан лун, ставму-пастаса ужалыг том жозлыг отувтчан лун да мукөд револутсијаса празникјас. Тајо празникјасыс-кежлө ковмас возыв лөбөдчыны. Празникайтныс колө кыскыны унжык гөл да шөркөдөма олыг крестанаөс. Сегга быд револутсијаса празник-дырји колө заводитны крестанаөс лөбөдны Октабрса револутсијалы 10-во тыранлун празник-кежлө.

Нызи буржыка нуодны жоз-костын ужсө гожомын?

Мед-ескө локтан гожомын лөгыджыка нуодны жоз-костын ужсө, партијаса јачејкајаслы колө төдны кујим тор.

Оті-кө, быд уж-кежлө (празник нуодны, крестанакөд сорнитны, мукөдтор) колө бура лөбөдчыны возыв, индыны коланторјас.

Мөд-кө, быд ужсө колө кыскыны щөщ комсомолецјасөс, ущителјасөс, пельшарјасөс, профсојузјасын ужалыгјасөс, возмөстчыг (партија-дор муныг) крестанаөс. Тајитө кокнижык лоё нуодны көс-жөмјастө.

Кожмөд-кө, бура төдмагны мыј, областсаң да ујездјассаң шөктөмјас-серти, гожомын көсјөны вөчны: комсомол-јачејка, лыфдысан-керка, профсојузјас. Төдмагөм-бөрын ставныслы сетны чуждөдан индөдјас. Сегга оз ков лежны најөс еновтчыны жоз-костын ужнуөдөмыг.

Партијаса јачејкајас-кө гөлөмсаңысжык богтасны, жоз-костын ужјассө позө бура нуодны, позө вөчны уна буртор крестанаөс вьл олөмлаң кыскөм-куза да советвласт јонмөдөм-куза.

Булышов.

Комсомоллөн моҗасыс виҗму овмөс кышөдан уҗын.

Сіктса комсомол-јачејкајаслөн гожомын мед-ыжыд уҗыс виҗму-бердын. Виҗму овмөс кышөдан да бурмөдан ужнуөдөмнад сіктса комсомолецјас пуктөны асгыныс пажсө вьл олөм, сотсиализма олөм вөчөм-вьлө.

Мыј-вьлөжык гожөмнас да тулыснас комі сіктса комсомол-јачејкајаслы колө јонжыка виҗөдлыны? Уна вөлөгтјасын да сіктјасын таво мунны кутасны

му јуклөмјас.

Револутсија-бөрын тыр мујас вешталөмјас ез вөвны 42 вөлөгтын. Сещөм инјасад ташөм куз кадјаснад мукөд овмөсјасыг јөзыд быри, мукөдлөн јона соди. Мукөдлаын му-јуклөмјасыд-ескө-і вөліны, да мујассө торјөдлісны зев уна-пельө,—некущөм төлк, бара ез ло. Серт, унжык муа да еща семјаа крестанаыд кутасны воча мунны

му јуклөмдылы. Секи і ковмас комсомол-јачејкајасыдлы агнысө петкөдлыны—сузгытөм крестана-вөсна төждыгыштны. Колө бостгыны војдөр гөл да шөркодфема крестана-костын заводитны сорні нуөдны му-јуклөм-јывгыс, виставны налы куцөм законјас та-јылыг емөс. Унжык јөзыс-кө сиктад бостгасны му-јуклөмө, ферт, өті-мөды—јуклыгөмјаслы паныд муныгјасыд нинөм оз вермыны вөчны, оз вермыны сувтөдны ужсө. Мујастө јуклігөн колө јона зилны, мед-ескө бырөдны посні-пелө да мөда-мөдгыс ылө мујастө јуклыгөмјасыг.

— Мукөдлаын крестана зилөны кујим переменаа му вөдитчөмыс еновтчыны, заводитны мусө вөдитны

уна переменаөн.

Сөмын тани бара торкө став төлксө уна да посні-пелө му јуклөмјасыд, либө мыкө јешцө мукөдтор. Тацөм инјасад колө мөвпыштны землемерөн јуклыгөм-јылыг. Та-дырјі, ферт, ковмас унжык сөм да унжык вын пуктыны. да-өд бурыс унжык-жө і лоө, сесга комсомол јачејкајаслы колө сорні нуөдны, мед-ескө крестанаыс бостгисны унжыкөн уна переменаа му вөдитөмас.

Кыці, куцөм переменаөн лөбдыжык мујастө вөдитны, колө јуагны агрономлыг.

Видлөгјас.

Зев уна крестана гаралөны мукөд-дырјі куцөмкө выльторјас вөдитөм-јылыг. Сөмын полөны—өті сорні-куцаыд-пө огө лыгтө вөчнысө. Кодкө-кө-пө-ескө видлөг вөчис, петкөдліс мијанлы, секи-пө по-час бостгыны.

Емөс нароснө видлөг-вөчан стантсіјаяс. Наяө быдгама-пөлөс видлөг вөчөны виңму ужалөм-бокгаң, уна бур индөдјас вермасны сетны крестанаыдлы. Сещөм стантсіјаясыс корсөны крестана-пыщкыс гіжыгјасөс (корреспондентов).

Комсомолыдлы колө бостгыны і тајө уж-дінас. Комсомољечјаслы да виңму велөдан кружокса шленјаслы колө заводитны вөчавлыны видлөгјассө, сесга гіжасны видлөг стантсіјаяскөд.

Турун да мукөдтор көзөм.

Өні уна крестана-нын заводитөны мујас-вылас көңны турун; мөс-соркні, картопель. Сы-динө сиктса комсомоллы бара-жө колө бостгыны. Таво колө-нын унжык комсомољечлы да виңму-велөдан-кружокса шленлы заводитны көңны ас-мујас-вылас турунјас, картопель, мөс-соркні. Көні колөм во видлөг мыј-јылыс-кө артміс, таво колө јонжыка сы-динө бостгыны, мед бур вөчөмторјыс верміс јонжыка пагкавны.

Мукөдлаын өзімјастө да һаңјастө зев јона щыкөдлөны гагјас. Сесга овлөны һаң-вигөмјас. Көні таво тацөм һелучкіјасыс лөһны, комсомол-јачејкајаслы өтув агрономкөд колө вермасны сыкөд, виставлывы крестаналы—кыці колө вермасны.

Колө-жө комсомолдылы виждоны, мед омөл пощос-вөсна көза-
жастө ез талав скөт. Быд комсомолечлы вождөр асгыс пощосжаскө
колө видлыны—бурөс-ө. Колө отсавны исполкомлы, мед-ескө быд
кредтанінлөн пощосыс вөлі жон. Гөлінік кредтаналы, оз-кө најө ас-
выннаныс вермыны лөбөдны асгыныс пощосжаскө, колө сетны өтувја
ужөн отсөг.

Овмөстө колө артаваны.

Артыштөм да пасыштөм-кө абу овмөсад, он вермы төдны—
унаө овмөсыд пөлза либө убытка ваяө. Тајө ужтөгыд бытөө мі сін-
кунөмөн мунам. Артыштөмтө да пасыштөмтө вөчны, карандаш да
бумага-кынзі, нинөм сегга оз ков. Быд комсомолечлы колө аслас
овмөсын нуны пасјалөмсө (учот). Кызі, мыј, кушөм кадын вөчин,
унаө ужсө пуктін,—овмөсад ставсө колө артыштны.

Ас-овмөсас јуралыг комсомолечлөн мојјасыс.

Вијму кыпөдан ужад мед-ыжыд могыс воө овмөсас јуралыг,
комсомолеч-вылө. Оні ас-овмөсас јуралыг комсомолечјас быдлаын
(сіз-жө і мјан областын) чукөртчывлөны горнитны ас-костаныс да
агрономјаскөд вијму-ужалөм-јылыс. Сецөм чукөртчылөмјас-вылас
колө корлыылыны щөц і мукөд (ас-овмөсас не јуралыг) комсомо-
лечјасөс. Колө-жө сетчө корлывны выль-ногөн вијму ужавны зильг
том јөзөс. Сецөм чукөртчылөмјас-вылын ас-овмөсас јуралыг ком-
сомолечјаслы индөны асгыныс мујаскө Леңін-ногөн-ужалыс том јөз-
Сојузын (ВЛКСМ-ын). Мед-ескө ас-овмөсас јуралыг комсомолечыс
ез-жө кеж бокө, мед ез сібды ас-овмөсас кокнас і јурнас, ез ву-
нөд зікөз обществоса ужсө. Колө, мед сиктса ас овмөсас јуралыг комсо-
молеч нуөдіс выль-ногөн, бура асгыс овмөссө да мед ез вунөд щөц
обществоса ужсө: мед вөлі коперативјасын шленын, мед велөдчис
да бостөсис өтвылыг вијму ужавны, вөчис мукөдтор.

Колө ужавны өтувтчөмөн.

Суздытөм кредтанінлы өтнаслы зев сөкыд асгыс овмөссө бур-
мөдны. Кытчө-ескө гөль кредтаніныд ез кутчис—нөбны-лі машина,
либө мөс, вөв, мыјкө мукөдтор—өтнаслы сылы сөкыд. Öткөннад
буржык да донажык машинатө он вермы нөбны. дај өтнадыдлы
ичөт овмөсад гырыс машинасыд нинөм. Сы-вөсна-і кредтанандлы
колө өтувтчыны, вијму-ужалан-коператсјаө шленө пырны. Сөмын
өтувтчөмөн кокныжыка да өдјөжык вермасны кредтана асгыныс
овмөссө бурмөдны.

Кредтаналы өтувтчыны пощө уна-пөлөс коператсјаө. Мед-вој-
дөр јонжыка колө виждөдлыны машинајас сузөдан да уждыган ко-
перативјас-вылө, өтвылыг вијму ужалан артелјас-вылө.

С. Ворсін.

Міжан сиктјасын

Вөр-сотчөмкөд вермасөм-јылыс.

Быд во, мыјон кутас матысмыны тожом, воэвыв і лоө повны вөр-сотчөмјасыс.

Мыј-вөсна щөкыда овывлөны јаг-пөжарјасыс? Вигтавны та-вылө абу сөкыд. Быдөн төдам, чардбыс некор оз өзјы быдман ул-пу. Откымыныс-нин өзјывлөны кос пујас. Сөмын-өд чардбыс ов-ывө унжыкыс зеригөн, либө зер-воэвылас. Сы-вөсна, чардби-помыс-би оз вермы паскавны, — зерыс кусөдө. Сиз-кө, јаг-пөжарјасыд лоөны сөмын јөз-ки-помыс; либө биөн нелучкиа вөдичөмыс, либө нароенө өзтөмјасыс.

Комі јөзыдлөн ужалөмыс-олөмыс кызыс вөр-пөвсын: сени сыпөн олө скөтыс, эвер-пөткатө кыјоны, тыла-пашна вөчөны, пес кера-лөны, быдсама вотөсјас вотөны, турун пунктөны, сизі воэө. Сөрт, сөсөа пыртө вөрад ветлиг-олигөн, зев еща колө пөжар вөчтөзид, нелучкиа-кө биөн сени вөдичан.

Быд мортлы јона колө видчигны вөр өзтөмјасыс. Колө лучки-жык биөн вөдичыны. Зев-өд кокни сјөс вөчнитө. Сөмын көсјөмыс колө. Бипур-вылө местасө колө бөрјыны бокусжык быдсама кос-кламыс. Сөщөм местаыс-кө оз сур, бипур-местасө колө паскыда-коф весавны да гөгөрыс коджыштны ічөтөк канава: мыјон быс оз кут ковны, колө сјөс кикавны ваөн, либө тыртны муөн, мед оз кол нөти бја-серапоныс, ни шомторыс. Вөрад уэлигөн војјасын лоө бисө вичны дыржык, мед уэнысө шонысжык вөлі. Сөкі бипур-места-сө быт колө бөрјыны пөжар лотөм инын: мед сјө вөлі куш-вылин, увтасынжык, ылин кос увјасыс, пујасыс да вөрсө быдмөгјасыс (кос нищјасыс да, мыј-да), төв-сајысжык.

Вөрын куричигөн колө чигаркапомјастө да изтөгпомјастө шыб-лавны кусөдөмөн. Вөралысјаслы (лыгысјаслы) оз ков пыжіјассө

патронас вöчны торкыс, кудельсг лёбö ватаыс. Колö сы-вылö бостны гумага лёбö гын,—најö лыјöм бöрас-оз озыны.

Тыла сотгјасгөн лёбö вг вöчгјасөн пöжар лöмыс зев јона колö вгдчгны: местасö сы-гöгöр весавны муöзыс да гöгöрыс-кодјыны канава. Сотны колö зев лöн поводга-дырјг. Сотчгас пыр вгдöдны бг кустöзыс.

Танг кыв-мöд колö шуны тыла вöчöмјас-јылыс. Тыла вöчöмјасыд мгјан важыган-нын муно. Сöмын сгјö зев омöлтöр вöчö. Сы-вöсна, законјас-сертг, öнг оз лезны тылајастö вöчны.

Нодја-дорын.

Мујас тырмытöмла, комг дафöдыд мукöд-дырјг оз кывзы законјастö, пырö пыдö јагö, гудöн кералö вöрсö—вöчö тыла. Сыыс öнг сгјöс кыскöны судö, дај тыла-вывгыс воöм наңсö бостöны.

Тажö омöл-торјасыскöд тыла вöчöмјасыдкöд, колö вермагны кык-ногөн: öтгкö кутавны тыла вöчыгјассö да судö гетавны, мöдкö, бурмöдны крестаналыс овмöссö, агрономјас велöдöм-сертг, лептыны вгмујасыс докод вадöмсö, мед крестангныслы сузгытöмла ез-логудöн каяны вöрö да жүгöдны сгјöс.

Колö јешцö гарыштны вгтгчелад-јылыс. Најö лун-лун колöны вöрын, вöтчöны, мöс вгдöны-да, тмгј-да. Налы зев јона кажгтчö бгјасöмыс, мукöд-дырјг окотасö вгешгтöм-понда öзтöны кос вöр-турунсö, лёбö лок кламсö—сггг вöчöны пöжар. Бат-мамјаслы челадјассö јагö мöдöдггөн колö велöдны, мед најö оз бгасны, торја-нын оз дурны бгөн.

Вöр-сотчöмјасыд вадöны ставнымлы мгјанлы дај государстволы зев ыжыд убытка. Ыжыд-мыж государство-возын вöчöны вöр öзталысјасыд.

Комг дафöдыд ташöм пöрајасас дорјысö: менам нем вылö-пö вöрыс тырмас. Нöтг оз нырјас, оз згл, вöр кусöдöмлаң, оз згл весгг јаг öзтысö корсны да вгставны.

Таҕинад вөр-сотчөмҕасыы видчөгөмүд пыр-на важ-ног сулалө мi-
жан-воҕын. Колө чодыра мөвпыштлыны сыкөд вермасөм-ҕылыы. Та-
понда жөз-костын колө нуөдны зев ыжыд уж. Петкөдлыны-вiстав-
ны крестаналы—јагыс абу жөзлөн, „каҕенней,“ кодлөн-кө, вiстав-
лыны—вөртөгыс крестанiн оз вермы овны, сытөг сылөн овмөсыс
жебмас. дај воҕө олыгҕаслы ковмас-на вөрыс.

Төдмөдөн ужсө колө заводитны нуөдны пырыгтөм пыр-жө.
Кыскыны сетчө став совет да жөзкост уж нуөдан iнҕассө. Колө
школаҕасын том жөзсө төдмөдны вөр-ҕылыы, сiјө колөм да вiҕөм-
ҕылыы.

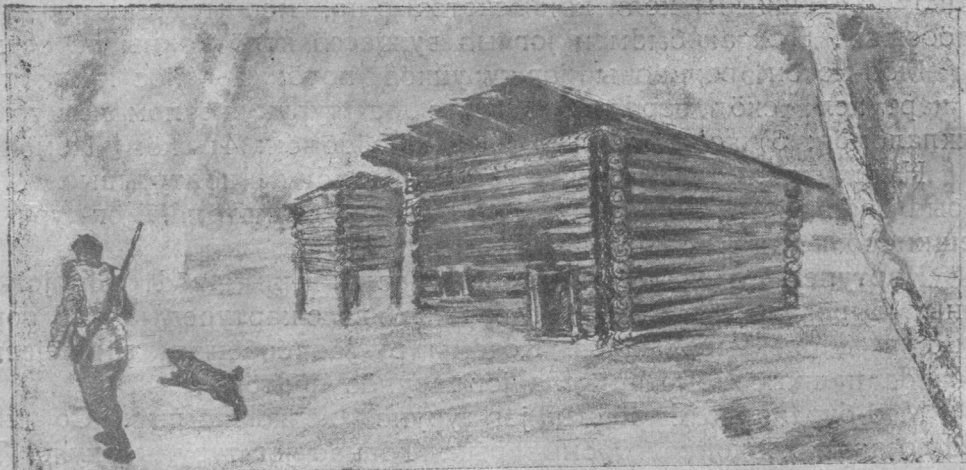
Лыдҕыган-керкаҕасө да библиотеккаҕасө колө мөдөдөвны гөгөр-
воана нiҕаҕас вөр-ҕылыы, сетавны крестаналы лыдҕыны.

Крестанiныд гөгөрвоас, мыҕла вөр колө вiҕны сотчөмҕасыы-да,
оз кут кыҕ сурө вөдiтчыны вөрын биөн, кутас вермасны мукөд гө-
гөрвотөм, кыҕ-сурө биөн вөдiтчыы жөзыскөд.

Быд сiктса ужалыгы да ужнуөданiнлы, быд крестанiнлы колө
буржыка мөвпыштлыны вөрҕас сотчөмҕыы вiҕөм-ҕылыы, бура вө-
дiтчыны вөрын биөн, велөдны сы-вылө мукөд, ырҕанiтчыыжык мортөс.

Тажөс-кө ставсө вөчан, вөр-сотчөмлы поҕө пуктыны пом.

В. Забелин.

Вөравны.

Мујас-вылын јог-турункөд вермасөм.

Міјан мујасным зев јогөс быдсама-пөлөс туруннас. Медга-нын уна на-пые, овлө јог-турун, коді-тај быдмө межајасын, тујјасын да канавајасын. Һаң-көза да пунктөсјас-пийн јог-туруныг омөлыс зев ыжыд: јог-турун бостө муыслыг һаңлы да пунктөслы колан выңсө; бостө васө муыс, костө сійөс; саяддө быдтасјасөс шондыс; јог-турунсаң паскалөны быдтас-сојыг гагјас, бур оланін налы јог-туруныс-да; јог-турун оз леэ һаңлы воны, сы-вөсна урожај чінө; вывті-кө-нын уна му-вылын јог-туруныс, һаңыд-вермас зікөз һе воны.

Сы-понда јог-турункөд колө, мыј-верман, вермасны, бырөдны му-вывгыд. Бырөдны сійөс поэо кык-ногөн: өти-кө, көзтөз-на лө-өбдчөмөн, мөд-кө, быдмигас-нын.

Өти-ногнас со кызі колө вермасны. Мед-војдөр—көјдыс весалөмөн. Сегга колө кужны куждтө лөгөдны: унаыг мукөд вердөны скөтнысө һаңбөжөн. На-пийн овлө быдсама јог-турун-көјдысыс. Јог-турун-көјдыс скөт-пыщкыг петө ортсө чужанлунсө воштытөг, кужд-көд щөщ вегкалө муө, да сені сегга і чужө. Сы-вөсна колө һаң-бөжтө, скөтлы вердтөзыс, ізны, лібө пөгваөн кіккавны, мед сы-пыег јог-көјдысјасыс кулөны. Оз ков волсавны скөт-улө вывті јогөс ізас. Оз ков петкөдны му-вылө свежеј (ізаса) кужд. Колө петкөдны јона-нын сөгмөмс. Секі сөмын куждө вегкалөм јог-көјдысыд вермас вош-тыны ассыс чужанлунсө.

Канавајасыг, межајасыг да тујјас-вылыг јог-турунсө бырөдөны ыщкөмөн. Ыщкыны колө көјдысавтөзыс-на, мед мујасыд нагаң оз јогөссыны. Вужгаң-быдман јоглыг вужјассө колө кокны да сотны.

Мөд-ногөн вермасны јог-турункөд поэо: 1) сійөс һещкөмөн; 2) картопель, скөт вердан соркһіјас да турун көзлөмөн мујастө вежлалөмөн; 3) когкөм-вылыг јогсө бырөдөмөн; 4) скөт виэөмөн.

Һещкывлөны јог-турунтө сөмын шабді да көнтуг-пыег. Мед-лөгыд сійөс вөчны зер-бөрын, кор муыс һебзыштөма. Јог-туруныд һещкыгсө кокһіа вужнас.

Картопель да скөт-вердан соркһіјас му-вылын вөфітігөн јог-туруныд бырө: секі-өд мутө, мед буржыка воас картопелыд лібө соркһыд, весалөны, һебзөдөны. Көзөм турунјас (бобөһаң, тімопејевка) сука да пашкыра быдмөмысла јог-турунөс пөдтөны.

Мед-бура поэо бырөдны јог-турунсө когкөм-вылыг. Со кызі: мед-воззаыг когкөмсө гөрөны арын. Төвнад јог-туруныд кулө. Тулысын, кымын поэо воэжык когкөм піновтөны, мед муыс һебзас, оз когмы. Тазі-кө вөчан, јог-турун-көјдысыд му-вылын регыжык-чужас. Мыјөн когкөмыд кутас вежөдны (јог-туруныс петас) колө сійөс секі гөрны плугјөн, лапкыфка лөгөдөмөн.

Тувсов-көза-улө му лөгөдигөн, јог-турункөд вермасны позо та-
зи: пырытом-пыр, су идралөм-бөрын мусө колө гөрны зев лалкы-
дика—вершөк 1-1½ суда-кымын, векнидик пластјасөн. Тази небзө-
дөмөн му-вылын јог-туруныс регыджык петө. Сегга вежон кујим-
мыгти гөрны тыр-жуждаөн. Сы-бөрын вылыг петалөм јог-турун-
ыс кулө төвнас, көзыд-улын. Тулысын, көзтөз-војдөр бара-жө колө
гөрны мутө.

Му-вылын скөт визөм мыјда-кө отсалө јог-турун бырөдны. Сө-
мын скөт јирөдөмнас туруныс оз зикөз быр, а быдман выныс чинлө.
Буржык лежлыны мујас-вылө, јог-турун бырөдөм-могыс, јирсыны
ыжјасөс. Најө улытижык јирасны, јонжыка јог-туруныд бырө.

Унжык бурыс лоө, јог-турункөд вермагөмө-кө кутчигасны кре-
станаыс став обшествонас. Öткөн-өткөнтө гөкыд вермасны. Јог-ту-
руныд-кө-өд көз өти му-вылын ем, вермас сеган паскавны кокниа
мукөд мујас-вылас. Öткөн-кө кодкө ас му-вывгыс бырөдлас јог-ту-
рунсө, сетчө коркө, һедыр-мыгти бара вермас петны,—мукөд јога
мујас-вывгаһыс воас.

Агроном *Шеким*.

Картапел дөзөритөм-јылыс.

Картапел-мутө колө весавны да мудјыны.

Һань вөдитигөн колө, мед муыд вөли бура вынсөдөма, бура гө-
рөма, бур көјдысөн көзөма, һань воигас мед вөли бур повоффа. Быд-
тор-кө тырмымөн лоө, һантө позо бурөс видчигны. А картапелыд-
лы тајө оз-на тырмы. Пуктөм-бөрад-кө сјөс он кут дөзөритны, ста-
выс јогөн тырө. Јогөн тырөм да чорзөм му-вывгыд картапелыд-
лыс ыжыд урожајсө һемтор-һын видчигны.

Картапел пуктөм-бөрад, ез-кө вөв көјдыссө возжык һырөдөма,
корјасыс сылөн зев дыр оз петны. Мукөд-дырји картапел-кор пет-
төзгыс колө вежон һоль-кымын. Серт, та-дыраөн муыд зев јона
чорзө, топалө, дај јог-турунөн тырө. Колан-кө мутө сјзи, карту-
пел корјасыс јог-турун-пырыс оз-и кутны тыдавны.

Јог-турунјас зев јона мешајтөны мортөн вөдитан быдтасјаслы:
вынсө да васө му-вывгыс нуоны, сегга гожсө сажөдөны. Јог-турунсө
весавны да картапел му-вылыссө һебзөдны мед-бура позо пишовтөмөн
(агсалөмөн). Колө пишовтны картапел-корјасыс мытчыгтөз-на. Мед-
бур пишовтны көртпиңјаса «зиг-заг»-пиһаөн. Пишовтны мусө колө јог-
турун быртөзгыс. Пишовтигөн-кө кымынкө картапел һещкысгас, оз
ков сыс повны. Сјөс бөр позо сујны муас. Пишовтөм-бөрын кар-
тапелыд төдчөмөн кутас быдмыны.

Мөд уж картапел-бердад, пишовтөм-бөрын, лоө мудјөм. Мед-
возгаыс мудјөны картапел-корјасыс вершөк 4-суда-кымын быдмөм-

мыгты. Мудјоны лапкыѳика. Мед-кокні, ѳерт, мудјыны вѳла мудјанѳн (окучнѳкѳн). Картупель-корјасыс-кѳ секи тырыштласны муѳн, колѳ сыыг бѳр весалыштны, мед тырѳмысла оз нѳжмаммы быдмѳмыс.

Мудјѳм-бѳрын лун дасѳн, дасвітѳн-кымын картупель-корјас вевјаласны бура-куѳа-нын быдмыны. Секи колѳ мудјыны мѳдыг, пыдѳжык-нын воѳза-гертыс. Мудјыгѳмнас муѳн-тырѳм корјассѳ бара-жѳ колѳ муыс весавны.

Колѳм јѳг-турунјассѳ картупель костјасыс, кытѳѳ мудјаныд оз сѳбав, колѳ нѳщкыны кѳн, мѳдыг картупельтѳ мудјѳм-бѳрын јѳгѳн-тырѳмыг оз-нын ков повны: гырыг корјаснас картупельыс ачыс став мусѳ кутас вевѳтыны.

Град-вылын картупель вѳѳитѳгѳн унжыкысѳ вѳла-мудјантѳ оз богтлывны: секи, пѳнѳвтѳм-пыѳѳѳ, картупель-корјас мытчыгѳгѳн колластјассѳ рѳшкѳдѳны коканѳн. Мудјоны сесга кыкыг-жѳ, коканѳн, сѳјѳ-жѳ каднас, кор мудјоны му-вылын картупель вѳѳитѳгѳн.

Кушѳм бур сетѳ картупель-мудјѳмыс? Сулалѳ-ѳ тајѳ уѳсѳ уѳавны.

Тајѳ тѳдмалѳм-вылѳ. Ајкатылаын 1922 воын вѳлі лѳгѳдѳма вѳдлѳг. Быдса му вѳлі торјѳдѳма шѳрѳн, да кыкнан јукѳнас пуктѳма ѳтѳ лунѳ, ѳтмоз да ѳтмында картупель. ѳтѳ мужынсѳ кыкыг мудјисны, мѳдсѳ колысны нѳтѳ мудјытѳг. Јѳг-турунсѳ тајѳ мѳд мужынгыс весавлісны кѳн нѳщкѳмѳн. Арын, картупель керѳгѳн, картупельсѳ весѳтисны. Урожајыс быд 100 квадрата-сыв-вылѳ воис: мудјѳм ингыс 92 пуд, мудјытѳм ингыс 52 пуд картупель. Татыг мѳ адзам, мыј-ыжда бур картупель-мудјѳмыс: мудјѳмѳн вѳѳитѳгѳн картупель-урожај воѳ пѳштѳ кык-мында унжык.

ѳерт, сѳјѳ сѳѳѳ-і артмѳ: мудјјград муыд рѳшкалѳ, а рѳшкыджык муыд шоныджык, дај картупельлы овны сенѳ вѳлажык. Сесга мудјѳгѳн јѳг-турунјасыс,—картупельлыг ѳѳанторсѳ мырѳѳыгјасыс, бырѳны. Секи став выныс муыдлѳн кутас мунны картупель быдмѳм-вылѳ, нѳкод оз кут сѳјѳс сажѳдны, вевѳтыны.

Мѳјанын уналаын-на мудјѳм-јывгыд весѳг оз і думыштлыны. Картупель градјастѳ, лѳбѳ мујастѳ кѳнјасынкѳ-ескѳ-і весавлѳны-жѳ јѳгнас тырѳмыг, да ыжыд бурыс сетыг оз-на ло: муыс важ-коѳыс-жѳ чорыд колѳ, дај јѳг-туруныс весавтѳѳыс-на вевјалас муыс уна вынсѳ богтны.

Сѳзкѳ, унжык картупель-кѳ кѳсјан богтны, јона тѳждысны колѳ мед картупель муыд вѳлі рѳшкыджык да јѳг-турунтѳмжык.

Картупель ідралѳм.

Му-вылыг картупельтѳ ідравны оз ков термасны. Арын, корјасыс кельдѳдтѳз лѳбѳ кынмытѳз картупельыд пыр быдмѳ. ѳерт, корјасыс-кѳ бырѳны, секи картупельыд і быдмѳмгыс дугдас.

Уна картупель вѳѳитѳгѳн мед јонасѳ керѳны сѳјѳс ПЛУГЈѳН ГѳРѳМѳН. Мед гѳргас картупельјасыд оз вундасгыны, плугјыс пуртсѳ богтѳны, да гѳрѳны пурттѳгыс. Гѳрыштѳм-бѳрын тыѳвѳтѳм

картупельјассө өктөны, пукталөны гөрөма інас, мед сені сіјө когмыштас. Сегга когмөм картупельсө му-вывгыс нуоны да мусө агсалөны (піновтөны), мед колөм картупельјасыс бара тыдовтчасны. Өтчүд гөрөмөн да агсалөмөн став картупельыд оз-на сур. Лоө мөдыг-на гөрны, дај агсавны.

Бур поводфаө-кө картупельтө керан, некущөм когтөм сегга гортад оз-і ков: му-вылас когмас. Му-вывгыд секи вескыда поңо гуө пуктыны. Зера поводфаө керігөн, ферт ковмас когтыны гортад: овтөм керкајасын, лібө амбарјасын, посувјасын-лі.

Картупельтө колө керігас-на бөрјыны. Мед-воң колө өктыны гырыс, бур картупельјассө, сы-бөрын шөркофдемјассө, сегга поснісө. Вундассөм да сігмөм, лібө сігмыны заводітөм картупельјассө колө чукөртны торјөн, мед бур-картупелькөд гуө щөщ ез сурны. Сіг картупельјасыд-кө вескаласны бур картупелькөд щөщ өті гуө, став картупельыд вермас сігмыны.

Көјдыс-вылө колө бостны шөркофдем картупель, торјөдны колө картупель-керігас-жө, сегга торјөн і гуавны.

Сігмыны заводітөм да вундассөм картупельјас колө зілны мед-војдөр бырөдны—гојны лібө скөтлы вердны.

В. Исаков.

Градвыв-пуктөс-сојысјас.

Міјан градјас-вылад пуктөсјасыд омөла воывлөны, уна-пөлөс сојысјас емөг-да. Сещөм сојысјасыс: бобулјас, гутјас, гагјас, сізі воңө.

Коді вөфітчө пуктөсјаснад, сіјө, ферт, аңывліс дај төдө пуктөс-щыкөдысјастө. Сөмын оз быдөн төдны, мыј-ыжда убытка најө вайөны овмөсыдлы. Унаөн оз төдны, кызі вештысны тащөм омөлыгыс. Мукөд-дырји вөфітыгыд аңө—сылыс пуктөсјассө ставсө роскөң сојөмаөг, да чайтө: он-пө вермы сіјөн нінөм керны. Мукөдыс-ескө-і төдөны—пуктөс щыкөдысјасыдкөд поңө вермагны, сөмын оз кужны вермаснысө.

Ферт, пуктөс-щыкөдысјасыдкөд вермагны поңө. Абу-нын сіјө сещөм сөкыд да гөгөрвотөм уж. Став щыкөдысјассө, гашкө-ескө, бырөдны он вермы, да поңө зев јона віңны наыс пуктөсјастө: пөштө оз-і кут төдчыны наыс убыткаыс. А убыкатө пуктөс-щыкөдысјасыд ыжыдөс вайөны. Накөд вермаснытө колө. Вермагны абу сөкыд, рөс-кодыс сы-вылө нінөм-мында оз муң. Сөмын ковмас пуктыны ліш-неј кад да вын.

Кызі чужөны да лоөны пуктөс-щыкөдысјас.

Пуктөс-щыкөдысјаскөд вермаган-ног-јылыс віставтөң-војдөр, колө төдмагны накөд, најө олөмкөд. Мед-јона пуктөс-щыкөдысјас-

пиас ставныс (гутјас, бобулјас, гагјас) ловзёны-олёны пёшти ётмоз. Быд ловја-ловлы-моз, налы колё сојны. Сещём сојанјаснас налён унжыкгыс і овлё градыв-пуктёсјасыд.

Пуктёс-щыкёдысјас паскалёны посныдк колкјасён. Ёти гут либё бобул ётпырјё пуктё зев уна колк, мукёд-дырјі кымынкё соёз. Быд

Кызі артмё бобул.

Корјас-вылас бобуллён лёлёјасыс, улиас-
му-пиас куколкаыс.

дам—унжыкгыс мјанлыг пуктёсјастё щыкёдёны оз вергётё гагјасыс-нын (бобулјасыс, гутјасыс), а налён лёлёјасыс (кодјасыс-нын-і артмёны вергётё щыкёдысјасыс). Ёти-сікас пуктёс-щыкёдысјас пуктылёны колкјассё во-чёжнас ётчыд, мукёдыс—кыкыс, весіг ов-лё—кујимыс. Тёвнас пуктёс-щыкёдысјас, быдмёгјас-моз-жё, кулёны.

Віјалёны пуктёс-щыкёдысјасёс уна сікас кыјанјасён, јадјасён, мукёд-ногён. Та-кынзі, мукёд вёфитчыгыс зилё лёсёдны сізі, мед-

пуктёс-щыкёдыслён колкјасыс аслыс-пёлёс рёма, модаа, ыждаа. Сіјён-і верман төдны, кущём щыкёдысјаслён колкјасыс. Пуктёс-сојысјас пуктёны (вајёны) асгыныс колкјассё сещём пуктёс-бердё либё вылас, кодёс ковмас сојны колкгыс петём лёлёјаслы, мед-егкё налы, мыјён петасны колк-пыщгыс, кореттёг пыр-і сурё сојаныс. Колкјассё пуктёны чукёрё либё ётікён-ётікён. Мыјкё-дыра-мыгты колкјасыс петёны лёлёјас (личинки). Лёлёјасыс мыјён мытчыгасны колкјас-пыщгыс, пыр-і кутасны сојны пуктёсјаслыг вужсё (лоёны-кё мупын), либё засё-да, корсё-да, зорісё (олёны-кё му-вылысас). Лёлё зев горша сојё пуктёсјассё, дај ёдјё быдмё. Мыјкё-дыра-мыгты сіјё велјона-нын быдмас да сёвмас. Секи сіјё дурдё сојёмгыс, дурдё щёщ ветлёмгыс-вёрёмгыс—артмё куколка. Куколкаыс мыјкё-дыра-мыгты петё вергётё гут, либё бобул, либё гаг (кущём сікас щыкёдыс пуктыліс колкёс, сещём сікас жё-і петё). Сіз-кё, татыс ад-

егкө ез-і вермыны пагкавны пуктөс шыкөдыясасы. Өні виқөдламо, кыңи да мыјөн шыкөдоны пуктөсјассө быд-сікас шыкөдыясасы, кыңи колө накөд вермагны.

Капуста-вывса гут.

Капуста-вывса гут зев јона жугөдө градыв-пуктөсјастө, жугөдө тулыссаң-на том пуктөсјассө: Капусталыг, галанкалыг, буквалыг, турнепслыг (мөс-горкнылыг). Жугөдө щөц налыг рөсәдәсө. Капуста-вывса гут зік-жө керкаса гут-код, сөмын ічөтжык сыыг да руджык. Лебалө нөжјө, дыша. Пуктө колкјассө јуңсаң-нын. Пуктө чукөрөн, му-вылас лібө пуктөс-вылас матө мугаңыс. Колкјасыс поснідикөг, зік жежыдөг, кузмөс бөрөздаторјасаөг. Вежон кык-мыгті-кымын колкјасыс петөны жежыд кыз лөлөјас. Најө пырөны Һепыдө муас, сојөны том пуктөсјасыг вужсө војдөр ортсыгаңыс, сөсә пырөны вуж-піас. Вужсө сојасын да сојсөны весіг заас. Тащөм пуктөсыс быдмө нөжјө, омөлтчө дај кулө. Төлыг-мыгті-кымын лөлөјасыс кодјысөны-пырны му-піө. Сені наыг артмөны куколкајас. Куколкајасыс сіјө-жө гожөмнас петөны выль гутјас. Мукөд-дырјі өті гожөмнас тајінас выль гутјасыс лөлөны кык-пөв. Капуста-вывса гут төвјө муын куколкајаснас.

Мед-егкө капуста-вывса гут верміс ешажык шыкөдны пуктөс-јастө, колө быдтыны јонжык да зөңвізаа рөсәдә. Сөщөм рөсәдәыс озжык пов пуктөс шыкөдыясасыд. Мыјөн гутыс пуктас колкјассө, колө быд пуктөс-бердыг мусө парјыштыштөмөн вештыны бокө вершөк 3-4, пуктөсыслыг засө Һиртыштны кінәд. Муыскөд-щөц бокө вештыгасны-і гутлөн колкјасыс. Вештыштөм-му-пыгдіыс колө кігкавны пуктөс-бердтіыс мөд, бокыг богтөм муөн да мудјыны сіјөн пуктөссө, кымын верман, јонжыка. Мудјөмнас пуктөсыслөн петас унжык бокыса вужјасыс дај сіјөн лөө јонжык, оз сөщөма ковмыны сылы пыщкөсса, лөлөнас вісмөдөм вужјасыс. Капуста-вывса гуткөд вермагөм-могыг јешщө кігкавлөны вісмөм пуктөсјассө рөстворјасөн (карболовой) эмульсией, квассией), гелітра рөстворөн. Тајіөн пуктөсыд буржыка быдмө, лөө јонжык дај озжык пов асө жугөдыг-јасыс. Та-ног вермагөмјасыс-кыңи, зев бур лөө, арнас-кө, пуктәссө керөм-бөрын капуста-подсө град-ыввыд перјалан да нуалан сөсә градсө гөран. Сіңи пощө мездыгны төвјыны колтчан куколка-јасыс.

Пуктөс-вывса пыщјас.

Пуктөс-вывса пыщјас—поснідик гагјас, гөд лібө віжоват рөмаөг. Жугөдоны том пуктөссө да рөсәдәсө капусталыг, горкнылыг, буквалыг, кушманлыг, турнепслыг. Пуктөс-пывса пыщјас четчалөны; сы-вөсна најөс кокні төдны.

Тулыснас, пырыгтөм-пыр рөсәдә-пуктөм-бөрын, вергөтө пыщ-јасыс јірөны корјассө рошөз. Вајөны колкјассө град вывса јог-ту-

рунјас-вылө. Гожом-шөрнас кольјассыс петöны лолöјас. Најö пырöны быдмөг-кор-пыщкас, ветлөдлöны сеті да роҷөдлöны. Вергөтö пыщјаснас дај најö лолöјаснас щыкөдөм быдмөгјасыд, ферт, пра-меја быдмыны оз-нын вермыны, омөлтчöны дај весіг кулöны.

Пуктöс-вывса пыщјаскөд поҷө вермагны град-вывгыс јог-ту-рунсö (капуста лібö галанка-рөд-модаасö) бырөдөмөн. Сешöм јог-туруннас пыщјасыс вердчöны воҷ-тулыснас, дај гожөмнас на-вылө-жө пуктöны асгыныс кольјассö.

Зев бура кыјöны пуктöсјас-вылыс пыщјассö кущöмкө сібдан-торјөн (кущöмкө клејөн) мавтөм ічөтїк плагјасөн. Бостöны Һеыжыд рузум лібö бумага да пысалöны сїјос жел-вылө,—вöчöны ічөтїк плаг. Сїјос мавтöны қөлөса маҷөн лібö кущöмкө мөд-пөлос клејөн. Та-щөм плагнас нуөдöны рөсада-вывтыс лібö өвтöны рөсада-бердтыс улыті, мед повчасны рөсада-вылас пукалыс пыщјасыс. Повҷөм-выв-гыс пыщјас четчалöны дај сібдöны плагас.

Поҷө вїјавны пыщјасос рөсасада јадөн („парижской зелению“) резөмөн. Сегга щöкыда-кө кіскавлывлан пуктöсјастö пөјімөн, бусөн, пільней-пыҷөн, пыщјасыс пыщјöны дај пуктöстö озжык жугөдны.

Капуста-вывса бобулјас.

Капуста-вывса бобулјас емөг кык-пөлөсөг: жежыд (капустная белянка), дај пемыд лібö пемыд-руд (капустная совка).

Жежыд бобулјаслөн бордјасыс жежыдөг. Вылыс пелöсыс борд-јасыслөн пемыд рөма. Ең-бобулјаслөн бордјас-шөрас овльвлöны кык пемыд чутјас. Міјан градјөрјасын тащөм бобулјасыс зев уна овльвлө, дај быдөн најос төдöны. Гожөм-шөрнас, јулын-кымын, бобул-кольјассыс петöны гусенїтсајас,—Һеуна гөнаөг, кельид-вїж рөмаөг, мышку-выланыс емөг сөд чутјас. Тајө гусенїтсајасыс мед-јона овлöны капуста-корјас-вылын, шочжыка—боркнї, буква да кушман-вывјасын. Гусенїтсајасыс зев горшөг. Воҷжыксö олöны чу-көрөн, сегга разөдчалöны. Агнысөн овмөдчөм корјас-вывгыс вој-дөрсө сојöны өтїлаті роҷөз, сегга став шөрсө корјасыслыс. Мед-бöрын корјаслөн колöны сöмын куш сөнјасыс. Корјастөгныс быд-мөгјасыд, ферт, оз вермыны овны, когмöны.

Пуктöсјас вөфтысјаслы колö бырөдавны бобулыслыс кольјас-сö, мед-ескө наыс ез вермыны петны гусенїтсајасыс. Кольјассö поҷө адзыны пуктöс-кор-вывјасыс, улысла (гугла)-доргыс чукөрөн. Чукөрас овльвлө дас колькгаң соөз. Кольјасыс кузмөсөг, кольк-вїж-өг, југјаланаөг дај абу шылыдөг. Тулысын унжыкгыс јог-турунјас вылын паныдаслöны-жө тащөм кольјасыс. Тајө кольјассö пуктö төвјөм куколкаыс петөм бобул. Гожөм-шөр-кежлө кольјассыс пе-тöны војдөр гусенїтсајас, сегга бобулјас. Тајө петөм бобулјасыс-ї пуктöны кольјассö, мыжыс лөбны пуктöс-корјас сојыс гусенїтсајасыс.

Көсјан-кө мездысны бобулөн пуктöсјастö щыкөдөмыс, оз ков-лезны артмыны гусенїтсајассö, а сыыс і бобулјассö. Та-вөсна, мед-

војдөр колө градјорғыд тулыснас бырөдны јог-турунсө. Јог-турун-ыскөд-щөщ бырөны і тулысса (төвјөм куколкагыс петөм) бобул-јаснас пунктөм колкјасыс. Сегга гожөм-шөрнас, уна бобулјас леба-лігөн-һин, колө відлавлыны пунктөсјасыг (капусталыг, горкһилыг, буквалыг) корјассө, јешщө-һин гугла-дорсө. Сетыг чукөра вјж колк-јассө ламөдавны. Колкјасыс петөм гусенітсајассө, қор најө чукө-рөнжык-на олөны, бара-жө колө кинад ламөдавны. Ташөм-ногөн, куш кидн вермагөм зев бур отсөг сетө вегіг гырыг градјорјасөн вөфитчысјасы. Міјанын посні градјорјаснад, еща пунктөс вөфитөм-над, дерт, јешщө-һин лөгыд да кокһи тазітө вермагны. Зев-кө-һин уна гусенітсајасыс пунктөсјас-вылад, позө најөс вјјавны пунктөсјас-тө јадөн резышталөмөн. Кущөм јадөн да кызі сјјөс лөгөдны, мед-бур јуагны участокјасса агрономјасыг.

Мөд-пөлөс бобулыс сөд либө сөд-руд рөма. Борд-дорјасыс пемыд, да колк-вјжа чукыла вјјаса. Бөрја бордјасыс југыджыкөс, һекущөм мичјас абуөг. Тајө бобулыс капуста-вывса јежыд бобулыг ічөтжык. Мед-јона щыкөдө капустаөс. Лебалө војнас, луннас он адзывлы. Гожөм-шөрын, јулын-кымын пунктө колкјассө пунктөсјас (капустаө, горкһиө, аһкыщө, букваө) корјас-вылө, улысла (гугла)-дорас, пунктө өтікөн-өтікөн, либө чукөрө 10—50 колкјөз. Колкјасыс воқжыксө југыд-вјжөс, сегга сөдөдөны. Колкјасыс петөм гусенітсајасыс вјжөг либө рудөватөг. Мед-воқсө колкјасыс петөм-бөрын чукөрөн кутчисөмаөг корјасас, улысла-дорас, да һиртөны һе-быдінсө корјасыг. Сегга разөдчөны, заводітөны корјассө роқөд-лыны. Луннас зилөны зөбгыны му-бердө да пунктөс-корјас-пөвсас. Корјассө роқөдлөм-бөрын роқөдлөны капуста-мачсө дај пырөны сетчө зік шөрөзыс. Ветлөдланінјассө гусенітсајас һајтчөдөны. Сы-вөсна, гусенітсајаснас роқөдлөм інјасыс дукмөны да сігмөны. Ар-нас, пунктөсјас керөм-воқвылын гусенітсајасыс летчөны град-вылө, пырөны муө, пөртчөны куколкаө дај сізі төвјөны.

Вермагны сөд бобул гусенітсајасыскөд колө со кызі: арнас, пунктөсјас керөм-бөрын, либө тулысын воқ, градјастө гөрны 2-2¹/₂ вер-шөк-суда да піновтны. Сөкі куколкајасыс мыкө-мында сујгасны пыдө муас, мыкө-мында каясны му-вылас, дај кулөны. Јежыд бобуллыг-моз-жө, сөд бобуллыг колкјассө да гусенітсајассө корјас-вылыг разөдчытөзһыс-на колө ламөдавны. Капуста-мачјас-піас пыртөз-војдөр гусенітсајассө позө вјјавны јадјасөн, мачјассө јад-нас резышталөмөн.

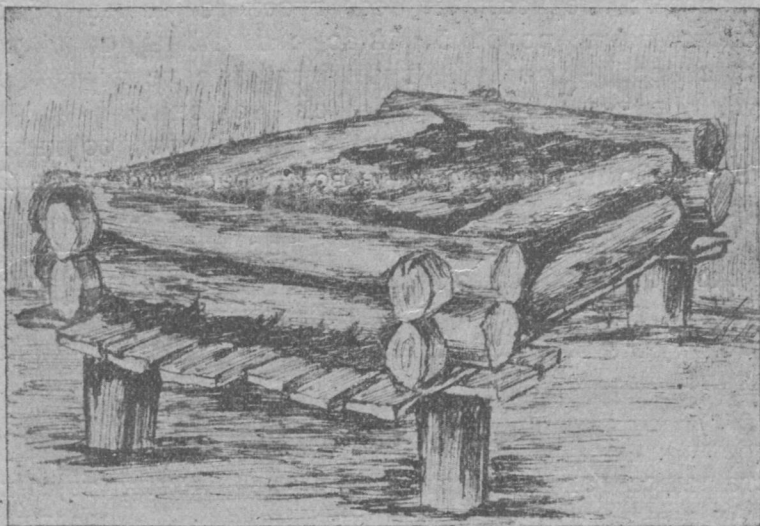
Капуста-вывса гаг.

Капуста-вывса гаг (капустная тля) зев ічөтік, тојпі-коф, вјж-руд рөма. Арја-выв гожөмнас, капуста мачавны заводітігөн, өткы-мын мач корјас-вылас тыдовтчө гера рөма бус-коф. Сјјө бус-кофыс і ем капуста-вывса гагјас чукөр. Сөтөні најө һөһалөны капуста-лыг корјассө. һөһалөм інјасас корјасыс төдчөмөн јеждөны дај

мылқжалоны. Капуста-ыввса гагјас зев ödjö содöны. Кымын најö содöны, сымын капуста-мачыс јонжыка да јонжыка вiгмö, мед-бöрын лöö қик руд да најт. Сещöм мачыс сојöм-вылö оз-нын туж. Јонжыкасö тащöм гагјасыс овлöны капуста-вылын. Паныдаслывлöны щöщ горкнi, турнепс да буква корјас-ыввјасын.

Мед бырöдны капуста-ыввса гагјасöс, бара-жö, арнас, капуста iдралöм-бöрын колö капуста-подјасö да градвылас колöм улыс лытјасö град-ыввгыс бырöдны. Сетчö-öд-i (капуста-подјас да лытјас-вылас) капуста-ыввса гагјасыс арнас пунктöны асгыныс колқјас-сö. Колан-кö подјасö да корјасö град-вылад, накöд щöщ колöны тöвјыны гаглön колқјасыс. Наыг тулыснас петасны пунктöсјас жүгöдыг гагјасыс. Мöд-ногөн тащöм гагјасыскöд пощö вермагны со кызи: августын-кымын, мыјөн пунктöс корјас-вылын тыдовтчасны пöјим-руд рöма гаг чукöрјас, најöс колö ламöдавны кiөн. Пощö пунктöсјасö резыштавны вiж мајтöг.ваөн. Сыыг гагјасыс кулöны. Мед-воцза гожöмжыннас пунктöсјасыд поснiöс-на-да, најö оз тужны капуста-ыввса гагјаслы сојöм-вылö. Секи гагјасыслы оланiннас да зев бур сојаннас овлöны градыввса јог-турунјас. Сiң-кö, зев бур лöö, градјас-ыввтö-кö весалан јог-турунјасгыс, қикöз-кö бырöдан најöс градјасыввгыд.

Агроном *Б.Н. Попов.*

Кöзид вiрiч.

döžöritöj skötнытö.

Кыңи колö чаңјас быдтыны.

Велöдчöма јöз со кыңи велöдöны чаңјастö быдтыны:

1. Мед-вож выль чужыг чаңлыг гөгсö, сустав жукалöмыг, колö мавтны јодөн лыбö дөгöдөн. Вундыны гөг оз щöктыны.

2. Ноыпом чаңјасöс, кујимсаң квајт вежонöз колö нөжөнїк велöдны турун да зөр сојыштны, колö вердны ічөтыкаөн, мед-бур, жебыд турунөн да нырöм, дрöбитöм зөрјөн. Зöрсö öтї пунтыг унжык лун-кежлö оз ков сетны. Зöрсö сојны велöдöм-мыгтї колö пондыны вердны зонь зорјөн дрöбиттөг.

3. Сїғим вежонсаң, мам-дїныг торјöдöм-бöрын, чаңлы зöрсö колö нөжөнїкөн пыр содтавны 2¹/₂ пунтöз лун-кежлö.

4. Чаңсö мам-дїныг торјöдны мед-бур кад 5 лыбö 6 тöлыг-мыгтї,—кор гöныг пондас вежыны. Мед мам-дїныг торјöдöм чаңыд регыджык вунöдас мам-јöвсö, сїјö оланїнö пунктöны сöстöм ватыра доз.

5. Ва јуны велöдöм-мыгтї, дозсö ідралöны. Сөгга чаңöс јукталöны ведраыг лун-кежлö нöлыг. Јуктавны колö сојöм-вожвылын.

6. Чаңјасöс, торјöдöм-мыгтїг, колö бура весавны. Сїғи најö буржыка, зонь-вїзажыка быдмöны. Весавны колö гартöм ізасөн лыбö щöткаөн.

7. Öтї арöсöз торјöдöмсаң чаңјаслы көрымсö колö пыр содтыштавны: зөр 4¹/₂ пунтöз лун-кежлö, бур турун—6-8 пунтöз.

8. Мыјөнкö-кö чаңыд вїгмас, колö регыджыка мунны скöт бурдöдыг врач-дїнö лыбö пельшар-дїнö; оз ков еновтчыны бурдöдöмыг.

Н. Ч.

дырö скöтјас новлöдлöны нöбаланторсö кынöманыс.

	Кымын лун (шöркодфема).	Унжыкысö новлöдлöны со мыј-дыра.
Мöс	325—340 лун.	340 лун, лыбö 11 тöлыг да 10 лун
Вöв	249—300 "	285 " " 9 ¹ / ₂ " —
Ыж, көза	146—160 "	154 " " 5 " —
Поре	110—140 "	120 " " 4 " —
Пон	60—70 "	65 " " 9 вежон.
Кан	50—60 "	56 " " 8 "
Кролик	30—35 "	32 " " 4 ¹ / ₂ "

Врачлөн сорңijas.

Виқој сиктјасын мамјаслыг да кагајаслыг қоңвиқалунсө!

Мамјаслыг да кагајаслыг қоңвиқалун кутан уж поқо торјодны со мыјас-вылө: 1) қоңвиқалун виқом нөбасан нывбабајаслыг, 2) бура отсалөм кага вайөмыслы, 3) чельаф кулөмкөд вермагөм, да 4) отсөг сетөм чельафа-нывбабајаслы гожага уж-дырји.

Қоңвиқалун кутөм нөбасан нывбабајаслыг.

Нөбасигөн нывбабалөн јона вежө гыркпыщкөсыс. Мијан сиктјасын нывбабајас оз кужны кықи колө бура овны нөбасигас, да сы-вөсна агныс вигмывлөны уна-пөлөс нывбаба вигөмјасөн. Виглывлөны щөщ нөбалан кагајасыс.

Сегга мукөд-дырји нывбабајас нароснө торккывлөны асгыныс нөбасөмсө, гөлыс-вөсна, либө уна чельаф-вөсна, либө јанқим-вөсна, сiқи воқө. Нөбасөмсө торкөм-вөсна, нывбабајас щөктөны „төдыг“, „пывгөдчыг“ бабајасөс асгыныс нөбалан кагасө шојмөдны. „Тодыг-јагыд“, „пывгөдчыгјасыд“ нывбабајаслы сетөны јуны быдгама-торсө: порок, комі изтөгјур, быдгама сулөдөм турунјас. Овлө весиг—мукөд суйөны нывбаба јанқимас кагасө шојмөдөм-могыг печкан чөрссө.

Сiқи кага вөтлөм-вөсна нывбабајас зев јона дыр-кежлө вигмывлөны, дај унаыг сыыг і кувлөны.

Кага-вајөм.

Кага-вајигөн, көт јешщө гөгөр быдлаті лүчки, вермас лоны омөлтөр мамыслы дај чужан кагаыслы. Сегга овлө-өд торккөма кага вајөм, кор доктор отсөгтөг кага оз вермы весиг чужнысө. Се-щөм кага вајөмыд мамыслы дај кагаыслы вывти-нын лоө омөлт. Мистөм-інын (һајта-буса-інын) доктор-бабка отсөгтөг кага вајөмыс-вөсна, вермас лоны вiр-пежагөм, сы-вөсна вермас мамыс кувны дај кувны чужан кагаыс, либө лооны мукөд-пөлөс вигөмјас. Крес-тана-пөвсын унжык нывбабаыс-на кагасө вајө пөрыг бабајас отсөг-гөн сөмын. Со, 1914 воын вөлі 4.935.179 кага-чужөм. Сы-пые доктор-бабка отсасөмнас вајөма вөлі сөмын 709.363 кага. Сөмын сi-қимөд јукөныс став кага вајөмыслөн! дерт, сегга абу дiвө, быд во-кө СССР-пагтаын 20-30 сурс нывбаба чельафасигөн кулө.

Чужөм-мыгтыс кагајасыслы доктор-бабка сiнјасас лөзөны ла-пис-сора-ва. Сiјө виқө кагаыслыг сiнјассө триперөн вигөмыг. Сикт-јасын нывбабајас, дерт, оз лөзны чужөм кагалы сiнмас лапис-ватө.

Сы-вөсна унаыг-код чужом кагалон гинжасыс вогмөны трипер-вигөм-он, дај сы-вөсна быд во гинтөммө Совет-Союз-пастаын 20 гурс чужом кага.

Чельадлөн кулөм.

Совет-Союзса гиктјасын, мукөд государствојас-герти, чельад мед-јона кулөны. Быд 100 чужом кагаыг арөс тыртөз кулө: Шветсија-ын—9 кага, Франтсијаын—12, Англијаын—13, СССР—27. Мијан Комі муын кулө 33 кага. Сізі кулөмнад быд во СССР-пастаын кулө һоңөдан кага 1¹/₂-2 миллион-кымын.

Сы-мында кагаыд кулө мијан нывбабајас пемыдлун да велөд-чытөм-вөсна. Гиктјасын нывбабајас оз кужны бура вердны да дө-чөритны ассыныс чельадјасө. дај щөщ сөкыд ужыс-вөсна нывба-бајасыд оз і ештывны бурасө дөчөритны. Бостам-көт страда-дыр. Һоңөдан кагајасөс мамјасыс гиктјасын еновтасны, куз лун-кежлө мунөны вијјас да мујас-вылө. Кагајас колөны пөрыг да ужавны вер-мытөм том чельадјас кыын. Мам-јөв-пыдди кагајаслы гетасны сака-ралөм рузөгһаһыг вөчөм һоң-да, мыј-да. Сы-вөсна, мам вердтөг да дөчөриттөг кагајас зев өдјө вигмывлөны мытјасөн да мыјөн, дај кувлөны.

Кызі лөсөдны зөһвијалун-кутан уж нывбабајаслыг да чельадјаслыг дөревһајасын.

Нывбабајаслыг да чельадјаслыг зөһвијалун кутан уж колө лоны асланыс нывбабајаслөн ужнас. Налы мед-војдөр колө кутчигны тајө ужас.

Мед-војдөр Вікын (Исполкомын) колө лөсөдны коміссіја. Сіјө коміссіјаас колө өтувтны зөһвијалун кутан уж-дінө дөлегаткајас-саң, Віксаһыс, Мөда-мөдлы отсаган комітетсаң, женотдөлсаң өти мортөн, сөгга больничаыг докторөс, пельшөрөс либө бабкаөс. Сіјө коміссіјаыс мед сөгга-і зылас лөсөдны нывбабајаслыг да чельадјас-лыг зөһвијалун кутан ужсө. Коміссіјалы колө вөчавлыны нывбаба-јас-собраһне. Собраһне-вылын нывбабајаслы вигтавлыны, кызі ко-лө овны налы нөбасигөн, кага вајигөн, кага вајөм-бөрас. Сөгга коміссіја лөсөдалас кагајаслы гожға-јағһыјас, кага вајан пријутјас да консултатсіја нывбабајаслы да чельадјаслы.

Кага-вајан пријутјас.

Мед кага-вајөм нывбабајаслы оз вај омөльтор, колө вијны сөс-төма быдлаті, дај вајигас мед отсагас бабка либө доктор. Сізтө вер-мө лоны сөмын больничаын. Сы-вөсна коміссіјалы колө корны, мед быд гиктса больничајасын вөлі лөгөдөма кага-вајан-крөватјас, дөрт, торја вежөсын. Больничаыс-кө абу, секи колө коміссіјалы корны, мед быд нывбаба-дінө вөлі локтө бабка гортас кага-вајиг-дырји. Бабка

дөһөрүтмөн кага вајом, ҕерт, лоас буржык пöрыг-бабајас отсаөм-дөрыг.

Консултатсја чельд-јаслы да нывбабајаслы.

Консултатсја—коми-ногөн лоө сөветүтчөм. Сјјө лоө сещөм учрежденье, көнї быд нывбаба вермас кывзыны бур велөдөм—кыз-вердны-дөһөрүтны дај быдтыны ҕоңвиҕаөн кагајасөс. Сесга быд мам сени-жө вермас сөветүтчөмнас төдмавны кызї колө бура ассө аслыс виҕны нөбасігөн дај кага вајом-бөрас. Консултатсјаыд лоө мамјас-ыллы школа-код-жө.

Оз-кө гур гөмыс сещөм учрежденьеһесө лөгөдны, поҕө өтчыд вежонын корлывны докторөс. Шуан-лунас доктор мед сесга видла-лас сөмын чельдөс да нывбабајасөс. Мамјас докторлыг кывзасны чельдөс да агнысө бура виҕөм-јылыг виҕталөмјассө.

Бур чельд-јаслы.

Сещөм консултатсјаыд вајө зев буртор. Сізі вөчөмнад Н.-Новгоро дса губерһаын сөветүтчыг нывбабајаслөн вөлі 10-пөв ешажык кулөма чельдыс, сөвет-вылө вольтөм нывбабајаслөн-дөрыг.

Міјан Сыктывдін-карын 1925 воын вөлі кулөма быд 100 өтї арөса кага-пые 23 кага. Сіктјасын кулөма 33 кага. Мыј-вөсна-нө унжык кулөма сіктјасас? Карын нывбабајас сіктјасас-дөрыг велөд-чөмаөжык, на-пөвсын унаыөжык овлөны горңјасыс та-јылыг, дај сесга карса нывбабајаслөн ем консултатсја,—да сы-вөсна.

Кызі лөсөдны жаслы өиктын.

Гожга кага-жаслылы мед-вождөр колө лөсөдны олан керкасө. Сегга паскөм, сожан дозмук, сожан-жуан дај керка-пыщкөс көлүј: пызанјас, улөсјас, жекјас, кроватјас, мукөдтор. Ставсө сјјө колө лөсөдны возыв.

Ноңөдан кагајаслы позө лөсөдны вужыг либө бафдыг кыөм көрүнајас. Новлан паскөм да сожан дозмук жаслыад вермасны вајны мамјасыс. Мыј оз понды сузгыны, сјјө колантор-

Со кызі өні өіктјасын візөны чельадсө.

јассө лоас нөбны.

Мед-ескө жаслы вермас бура ужавны, да мед кагајасыс візігөн оз сені вісмыны, колө жаслыас өті велөдчөм сестра либө бабка. Најө төдөны кызі колө вердны кагајасөс да кызі колө бура најөс дөзөрітны.

Ферт, жаслы лөгөдөмө оз-на уна мун гөмыд. Сы-мында гөмыд зев кокня сурас, бура-кө лөгөдас асгыс ужсө комісгјаыс. Зөнвізалун-кутан јукөдјас, коператівјас, советјас, мөда-мөдлы отсаган комітетјас, да мукөд-пөлөс өіктса өтувтчөмјаслы колө отсавны гөмөнда, мыјөн-да сещөм колан бур ужлы.

Нывбабајас! Пукөө тувсов да гожга кад. Нырщцікалөј вогтавны кагајас віқан жаслыјас.

Со кызі колө заводітны візны.

Врач *І. Коканін.*

Міжан коператсіја.

Төвар донтөммөдөм.

Кадыг-кадө ужнуөдыгјас, выль туддөдыгјас—коммунист-партия да совет-правительство гетөны-индөны кытчө колө мед-јона ужсө кучкыны, көні да кодар бокгаң кычачөма јөз-кост олан ужыс.

Выль олөм, сотсиализма олөм течны абу кокњи. Ми олөм нуө-дөмсө, ужалыг јөзлыг мырсөмсө кокњөдны богтеим збылыг да паскыда. Кыптам воыг-воө, луныг-лунө. Ыжыд паскыд јуөн мунө олөм, кытчө-сурө крукавлө, көні-сурө порөмитлө.

Өні мијан ем зев ыжыд порөм. Огө-кө вермөј став ужалыг јөз вынөн өдәдчөмөн тојыштны сјјөс, овмөс кыпөдөм ужвермас падмыны. Со мыј-вөсна **гораа да быдлаын еорњи лептөма төвар донтөммөдөм-јылыг.** Бурещ та-дорө, выли төвар донјасө мыщасөма, порөмитөма буржыка да паскыджыка овмөс кыпөдөмыс. **Весшөрө-өд** оз шуны: колө төвар донтөммөдны.

Мыјла колө төвар донтөммөдны?

Төвар-дон-дорад уна да гырыг торјас гартчөны. Војдөр, во нол-віт-сајын, төвартө лоө вөли јона корсны. Секи зев-на еща сјјө вөли. Садыд јона дон-вылад ез вижөд—медтыкө төвар-модаа вөли-а, колө-да, быт богт. Өні омөль, кущөм-сурө төварыд оз мун. Колө, мед **төварыд вөли бур, јон да донтөм.** Пабрик-заводјасын төвар петө уна. Шуөны, өні мијан СССР-ын төварсө вөчөны унжык-нин, мыјда вөчлөмаөг војнаөз. Војө-кежлө панөны, восталөны выль заводјас да пабрікјас.

Колө сөмын шуны—**мијан төварыд збыль омөль-на, да дөна.** дөна төвартө богтны сөкыд. Төварыд-кө донтөм, унжык мунас. Унжык-кө мунны кутас, лоө уж робочейјаслы. Крестьяналы лөгыд-и: кокњижык овны, најөтка-вылө сурө унжык колан төвар. **Тајинад өт-сөгласыс, јитөдыс робочейјаслөн да крестьяналөн јонжыка сузгас.** А робочей да крестьяна-кост јитөдтөгыд мијан оз поз овны, капиталист-јасыд секи мијанөс вермасны.

Товарыд-кө донтөммө, гөмлөн доныс кыптө, нажетка codö. Сегга донтөм-кө фабрик-заводса төвар, донтөммө Һаң да мукөд-пөлөс вузөсыс крестаналөн.

Ми шулим-нын, мига, унатор-өд гартчө төвар-дон-дорад. дона төварнад ми жона зуггам, огө вермөј воҙө јөз олөм-кост бурмөдны. Сы-вөсна колө збылыг кутчигны быд-ногыс төвар донтөммөдны.

Кызі төвар-дон codö.

Төргүјтан ужды—гөкыд уж: колө жона кужөмөн да арталө-мөн ужтө нуны.

Збылыг-кө шуны—мијан коператсја, (мед-јона паскалөм вузаган организатсја), омөла-на вузасө, донөн. Рөскодјасыс ыжыдөс, ас гөмныс еща, кор-гурө кушөм-гурө төварјас оз овлыны. Сегга ми олам көрттујјасгаң да төвар вөчан инсаңыс ылын. Куш вајөмас быд шайт-вылө төвар-дон codö dasöd јукөныс. дона сувтө төргүјтан уж нуөдыгјасө (аппаратсө) виңны. Вель-уна лөб мынтыны коператсјалы јөз гөм уждылөм-вылө. Сегга налогјас, бара-жө лотажтөмјас-гугалөмјас, мукөд-пөлөс рөскодјас—ставыс төвар-дон-вылө кучкөны—донгөдөны.

Төвар-дон мед лезны, мед-војдөр колө рөскод чинтыны. Мед рөскодыс вөлі сөмын жона-нын коланыс, дај ічөт. Та-вылө, рөскодјас чинталан уж-вылө колө виҙөдны быд коперативса шленлы, колө индавны, кор ковмас і тојлыны, сјјө уж-вылас коперативса правлень-һејасө.

Мыј шуөма правительстволөн.

Тавога певрал төлыгын правительство щөктис төргүјтысјаслы фабрик-заводса төварјаслыг донсө лезны 10%-вылө јуң 1-өд лун-кежлө. Мед-пө коператсја да госуларстволөн вузаканінјас быд-ногөн чинтасны асгыныс рөскоднысө, арталасны кызі донтөгжык төвар вајны. Мед-пө јуң 1-өд лун-кежлө төвар-дон чинтөма вөлі dasöd јукөнсө, тавога јанвар 1-өд лунга донјас-серті.

Убыткаө, ферт, пырны оз поз. Мед көт-і сјзі, төргүјтны колө заводитны донтөмжыка. Видчигны колө, мед коператсја оз бост вывті уна барыш. Сещөм дивөјасыд-өд овлөны. Оз-кө коперативјастө тувкөдны да жмитны, најө дыша лөгөны, төвар-дон чинтыны торја оз термасны: „мунас-пө сјз. Кодлы колө, бостас“. Партіја да правительство индөны, мед јөзыс, бостасысјасыс збылыг кутасны видлавны, виҙөдны кызі вузасөны да кызі буржыка, донтөмжыка сјјөс вөчны.

Правительстоөн вөлі щөктөма dasöd јукөнсө төвар донлыг лезны. Јуң 1-өд луныд воіс. Колө өні виҙөдлыны быд коператсја-вылө да госуларствосаң төргүјтысјас-вылө—мыј најө вөчөмаөс: донтөммөдөмаөс абу төварсө? Уна-ө? Чинөма абу рөскодјасныс? Гөгөрбок-ө виҙөдөмаөс да зилөмаөс, мед-ескө төвар-дон вөлі чинөма? Та-јылыг өні

быд сиктын, быд вёлөстын колө збылыг гора горні лептыны. Чу-көртливны собраңнејас: но-ко-пө відлам, мыј вөчөмныд!

Нызі төвар донтөммөдөмыс мунө.

Комвнаторг быд коперативлы индө, щөктө—уна-ө поңө төвар-вылө донсө содтыны. Колан вогаң Комвнаторг—мыјда мед-ыжыд донсө поңө пуктыны төвар-вылө, сижө донсө јона-нын чинтис. Паб-рик-заводјас, трестјас, донсө төвар-вылө лејисны-жө. Обсојузлөн төвар-дон даc төлыгөн чинсма 8%-вылө. Öнi бара чинтисны донсө уна төвар-вылө-на: һаң-вылө, ситеч, сов, көрта-көлуј-вылө, да мукөд-вылө. Колө коперативјасын виңөдны—**мед став донтөммөдөмыс воө бостасыјасөз**, мед збылыг төвар-дон чинө.

Тажө ужсө колө, көт мыј-а, нуны помөз. Төвар донтөммөдны, рөскодјас чинтыны—өни мед-колан уж.

Парма.

Сиктјасын вузасөм.

Вузасыјаслөн выл воыс лыффыгө октабр төлыгсаң. Колан вога октабргаң колi вожынјыг-дыр. Кушөма таво, 1926-27 воө, торгујтөны потребительса обшествојас?

Таво крестаналөн нажеткајас омөлөг, дај унжыкыс мунө һаң бостөм-вылө. Мукөд төварыс мунө ещажык, колан во-герти. Вит төлыгөн став вузасөмыс лома 1.542 сурс дон (быдсама төвар). Колан во-герти јона содом абу. Сырјо да пушына һөбөма 187 сурс шајт дон. Воңа војас-герти зев еща. Төвар-дон вылө содтөмыс (наценка) вөлөма 10%, рөскод—8%. Колан во-герти коперативјас вузасөны донтөгжык. Рөскодјасыс содомөдө, мынтөны уна коператив ыжыд уравнигельней сбор-да. Тајө сбор-пондаыс да төвар донтөммөдөм-понда, коперативјаслы јона лоө мырғыны рөскодјассө чинтөм-вөсна. Барышјас таво еща лоөны. Мукөд коперативјас бура ужалөны. Көн-сурө вожынјөн ужыс омөла содомө.

Ізвәјывса потребшество.

Воңа војасө паскыда вөли ужалө. Öнi прөмысыд омөла лои-да, жебмис ужыс. Апрель 1-өд лун-кежлө баланс-герти јөзыс коперативлы ужјөзаөг 20 сурс шајт. Тајинад, ферт, убытка лоө. Убытка i лома—вожынјөн 93 шајт. Вузалөм оборотыс 57 сурс шајт дон. Зев уна воңа лотәјтөмјас перјытөм.

Нившераын (Висервожын)

коперативлөн зев-жө лок олөмыс. Вожынјөн өти шлен абу содомө. Јөзыс ужјөзаөг 16 сурс шајт дон. Öнөз-на ужөн коперативыс вузасө.

Турјаын

омола вузасоны. Ыжыд убыткао уомаоо. Төвар-вылас вөлөм содтоны ещажык, асланыс рөскодыс унжык. Јөзыс ужјөзаоо коперативлы 7 сурс шайт. Тақинад, дерт, ынөм бурыс оз артмы.

Вьлгортса коператив—

крепыд, дај јонмө воқо. Вожынјөн оборотыс 26.500 шайт. Ещажыкыс коперативө пырөма шленө—сөмын 40%. Барыш воөма 750 шайт-кымын.

Черныш (Луза-вож).

Коператсияө пырөма 87% став керка лыдоыс. Пајсө чукөртөма еща, сөмын 3 ш. 20 ур шлен-вылө. Јөзыс собраньејас-вылө омола волөны. Правленьнеыс ужсө пуктыны торја абу вермөма. Јөзгаң уж-јөзыс воө 900 шайт-сајас. Сөмыс вузасны еща. Лавкаын најт. Документјасыс абу местајасын. Мукөд төвар-дон-вылө содтодсө зев ыжыда пукталөмаоо. Рөскодыс 12,8%. Ем мельница, сјө вайөма барыш. Вузасөмгыс лоөма убытка.

Л.

Донаөг-ө төварјас Комі областын?

Төдөмыс, төвар вайөм мијан донөн сувтө. Олам ылын көртујјасгаң. Донагалө і мукөдтор-вөсна. Тани воқза лыдпасјасыс петкөдлөны—кущөм доныс төварлөн став СССР-пагтаас (шөр-донсө бөстөма), мөд лыдпасјасыс—дона-ө сјө төварыс мијан коперативјасын,—сиз-жө бөстөма шөр-донсө. Со кущөм-донјас вөлөмаө 1927 воын, март 1-өд лун-кежлө:

Сітеч №2 метр	40 ур., мијан коперативјасын	48 ур.
Суныс, трубіча	14 ¹ / ₂ ур, » »	16 ¹ / ₂ ур.
Лыста көрт, кілограмм	31 ¹ / ₂ ур » »	42 ур.
Көрттув 4 дујма »	37 ур » »	49 ур.
Чугун-пөсуда »	26 ¹ / ₂ ур » »	47 ур.
Макорка »	1 ш. 39 ур » »	1 ш. 42 ур.
Карасін »	12 ¹ / ₂ ур » »	18 ¹ / ₂ ур.
Ізтөг-пачка	15 ур » »	15 ур.
Мајтөг »	57 ур » »	66 ур.
Стеклө, лыст	65 ур » »	97 ур.
Рузегпыч кіло	10 ур » »	14 ур.

Жежыдпыз	»	32 ур	»	»	40 ур.
Пшено	»	17 ¹ / ₂ ур	»	»	21 ¹ / ₂ ур.
Сакар	»	72 ¹ / ₂ ур	»	»	82 ур.
Щај № 1	»	6 ш. 79 ур	»	»	6 ш. 80 ур.
Сов	»	5 ур	»	»	8 ур.

Та-серті позб шуны—міјан тўварјас вўвў донабў. Јона-на колў донтўммўд-ны, мед јўз нажетка-вылў унжык тўвар шедны кутас.

Бўстўј бўд-ногыс тўвартў донтўммўдны!

П.

Вын петкөдлан лун.

Тажö гижөдторсö оёлмған бурсия гижыг жортлы—«Сук пармалы», да мукөд пионерјаслы.

Гажа тулыс
 Бара воис,
 Воис
 Тöлыг
 Мај.
 Талун
 Празник,
 Ыжыд празник,
 Талун
 Первој Мај.
 Плагјас-бöрыг
 Улич-куча
 Кысö, бытö
 Гез,—
 Празничajtö
 Ассыс празник
 Сöкыд ужөн
 Олыг јöз.
 Талун
 Сöкыд-ужөн
 Мырсыг јöзлөн
 Вын петкөдлан
 Лун.
 Тајö празник-вöсна
 Вирјас кистөм

Міјан
 Ез-на
 Вун.
 Јі-нин кывтö
 Көнкө ылын.
 Вежөдö-нин
 Јаг.
 Уна, уна
 Міјан-воңын
 Мунö гырыг
 Плаг:
 Шпоргö-төвчö,
 Југыд—дөвчö,
 дөвчö,
 Бытö
 Бі.
 Празничajtны
 Быдөн петис,
 Петис
 Баг і
 Пі.
 Шонді нимкоғасö
 Ворсö:
 „Југыд менам
 Бан!“

Кылө таргө,
 Збоја саргө
 Гора
 Барабан:
 „Пионерлы,
 Комсомоллы —
 Та-та,
 Ра-та,
 Там,—
 Важсө, локсө—
 Ставсө сотны
 Гу-ра,
 Га-ра,
 Гам,—
 Олөм вылыс,
 Бурөс течны—
 Та-та
 Ра-та
 Там,—
 Налы тугсө
 Сижө
 Сетны
 Тырмас менам
 Гам...
 Та-та,
 Ра-та,
 Там.

Тажө
 Саргөм-пиг
 Быдмас
 Коркө
 Ыжыд
 Гым.
 Раҗобтас-да,
 Колө сөмын
 Важ-олөмгыс
 Ним.
 Барабанас пионерлөн
 Помтөм,
 Быртөм
 Вын;
 Кырныш-чукөр-пиг
 Некод
 Бурөн, ферт,
 Озмын.
 Ставмувывса
 Капиталсө
 Вермас
 Ленинизм;
 Тажө посни,
 Том-уловыс
 Вөчас
 Коммунизм.

Бига-огыр.

А С Ы В В О З .

Асыввыв гөрдөдө,
 Җирдалө jeneжыс
 Кодыр кыпалө
 Му-вылө шонди.
 Паскыда паскалө
 Југөрыс сылөн:
 Пөткајас, пемөсјас
 Вөрыс і ваыс —
 Став му-вывса олөмыс
 Шондикөд сармө.
 Олөмсө ловҗөдө—
 Мигтөмсө, һајтсө
 Јөз-пөвсыс регыдөн
 Шондиыд когтө.

Кыпаліс шонди.
 Чорыда уж-бердө
 Кутчигө Коми:
 Олөмкөд војлајтчө,
 Војтөвкөд тилгө.
 Луныг-лун дугдывтөг
 Тилгөмөн-песгөмөн
 Нөжјөнїк војвылын
 Кыптө выл олөм.
 Коркө-і Комијас
 Венасны локлунсө.
 Венасы вөр-васө,
 Војтөвсө, көҗыдсө,
 Лооны ыжыдјас агныс.

Акин-ни.

Кыа.

Савкјө југөр зарни рөм.
 Вөрјыв биөн өзјө.
 Југыд лысва мольләлө,
 Лыдтөм југөр резјө.

Гөгөр лөнов. Уңо вөр.
 Југаң рутор кајдө...
 Петыг кыа аскөд гөр
 Мулы југөр вајө.

Пармазон.

Шор.

Ок, те, шорөј,
 Менам шорөј,
 Изјас-пөвсөд чолган;
 Гуга сылан -
 кывјас нора
 Он і муңлы голган.
 Кор ме өні
 дінад пукга,
 Кывза тенгыд былөм,
 Пыр і думөј -
 вылө усө
 Чельаф олөм-вылөм.
 Кыңи секи,
 Ічөт-дырјі,
 Ставным өткоф чукөр,
 Гажа лунө,
 Ворсіг-тырјі,
 Богтам гуга-вугыр;
 „Ју-арјаслы“,
 Кыркөщ-дорө,
 Самалам-да чөвтам.
 Лыбө асным
 Пырам шорө,
 Лөмпу пожјөн көвтам.
 Чері вөлі
 шедө уна,
 Каңлы сөгга вајам;

Он і төдлы
 Луныд мунө,
 Гортө горөн кајам.
 Мукөд-дырјі
 Гулу чуңјас,
 Кала изјас өктам;
 Оз-ө кынмы
 Секи чуңјас,
 Котралам-да јөктам.
 Лыбө перјам
 Вөлі ыаша
 Помны візвыв шорсө;
 Бызган-дорын
 Јона гажа,
 Купајтчам да горзам.
 Баткөд пемыд
 Арсавојын
 Пузыр „ағлас“ богтам,
 Летчам кыбны
 Гортдін чојөд,
 Полөмыд сек бөгтө...
 Ок, те, шорөј,
 Менам шорөј,
 Төда тенгыд былөм;
 Теөј менсым
 Сылан нора
 Чельаф олөм-вылөм.

Ј. Коллегов.

Тед-вылө абу ме...

Тед-вылө абу ме,
 сіјөс төд!
 Абу мем муса те,—
 муса мөд.
 Те-дінын гажтөм мем,
 Оз кол лун.

Ен сывјас, ој, ен, ен!
 Пышјы мун!..
 Ог радејт, ог! Ен кор,
 ен веж сін.
 Тед ог ло ме ыкор,—
 он-ың сін..

Пармазон.

Чужанінөј.

Оз вун Һекор Һиктса олөм,
Век Һинвоҗын гажа Чукулөм—
Чужанінөј.

Локны пондан Межадорған,
Тыдовтчас-нын лыа-чоҗсаң
Керөс-жылдөј...

Уна гөра. Гажа места.
Гөра-жылын Һит-квајт керка
Сулалөны.

Гөра-гөгөр шылың муҗас.
Лыска пујас, лыста кыҗас
Кышалөны.

Чукул-мукул, паскың сывјөн
Жужың кырҗын лөна шлывгө
Ичөт вадор.

Уна пыжа кывтө-катө,
Керјөн тувсовлуно тырлө
Ичөт вадор.

Тан ме чужли, тан і быдми.
Вөрын овли, вөрти ветли—
Прөмышлајтли.

Көҗың төлын, лымҗас-пын
Ыҗың доддөн гөра-жывсаң
Иславлывли... *

Гач-пизөсың кигөм, роҗа.
Лымҗыс пырө катај 1) тырың,—
Он-тај кынмы!

Турбылтчылан Һитө-квајтың,
Лымјө тырлан Һикөҗ ставнад
Ыҗың даднад.

Кынмөм-пыфди пөг-на кигө.
Искөвтигон ру кыпөдчө...
Аслың гажа...

Мукөд луно лыҗөн ветлан.
Ылө вөрө (капкан өктан),
Көчҗас кыҗны.

Јона скөрман, јона јортчан,
Кор көч-пыфди өд пон талтчас
Капкан-шөрад...

Унаың пишщальөн ветлан.
Парма-вылың руд ур корсан,—
Көсҗан кыҗны.

Лымҗыс пујас-жылын уна,
Өшөдчөма гырың кукта—
Көсјө усны.

Муртса лугльег керан стречув,
Гөгөрбок лым кигөсас коскөҗ,
Көктө дорас...

Муртса тувсов шонди петас,
Шоның лунын лымҗың Һебҗас,
Вылыс сылас.

Вөјса көҗың чарөм дорас,
Асыв-кеҗлө гөгөр чорҗас
Һебың лымҗыс...

Муртса шонди кыа Һетө,
Асыв-вылын гөрд би өзјө,
Гөгөр ловҗө.

Ылын-матың, вөрын-јаҗың
Кылө тар-поз јона көјтө,
Гөгөр кургө.

Пишщаль пельпом-вылө бөҗтан.
Гусөң таркојт-дорөҗ кыҗсан,
Көсҗан лыҗны.

Тар-поз јур кыпөдас вылө.
Гола налөн лока куҗбө,
Сорсҗас гырөдө.

—Чув-виш, чув-виш,—скөрың шуас
Өти тар, да борд паскөдас,
Сорсҗас лептас.

Сы-бөрвылын тар-поз ловҗө,
Важың јона кургөм лыбө,
Гөңҗас пуркјө.

Гусөң бара пишщаль өктан,
Метитчөмөн шковган-лыҗан—
Кыкөс виҗан..

Муртса лым удитас сывны.
Гөгөр турун мөдас петны
Виҗас-вылө.

Уна көчҗас петавлөны
Вадор-дорың турун јирны,
Лпапөн ворсны...

Көчҗас-бөрөҗа јона ветлан,
Вөјбың гусөның кыҗөдан,—
Көсҗан лыҗны.

Көчың теың јона мүдер:
Бөҗсө петкөдлас да өдјө
Пышҗас вөрө.

Пыҗөн вати ветлан баткөд.
Курја-жылө чөвтан бөтан,—
Муҗтөҗ бурскан:

Чері мукөд-дырји шөдө:
Келчи-пиан рач-тыр овлө,
Рач-тыр—пумөн...

Век-на каҗтыла со важсө,
Век-на вөрти-вати ветла
Аслам думөн...

Ичөт-Іван.

1) Туни.

Гынтөм зер.

Војвывті гудыртчө.
Сынөдыс сукмө.
Чыкышјас лебэоны
Уліті уна.
Оз шаргы піпу кор.
Лөһөдчис төвру.
Оз сывны пөткајас.
Оз шлынгы варыш.
Гудыртчөм матысмө,
Посня шаргө.

Турун-кор көтөдө,
Војтва-нын түргө...
Зерыштіс, көтөдіс,
Кымөр шласт вешјіс.
Шонді-бан тыдовтчис,
Гажөн му өзјіс.
Сылөны пөткајас.
Варыш-нын шлынгө.
Ызгөны гут-гагјас,—
Быд ловја жудө.

Пармазон.

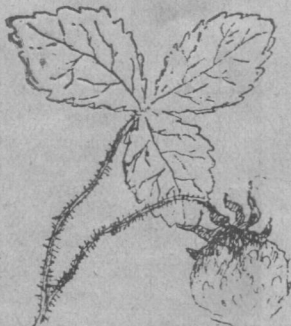
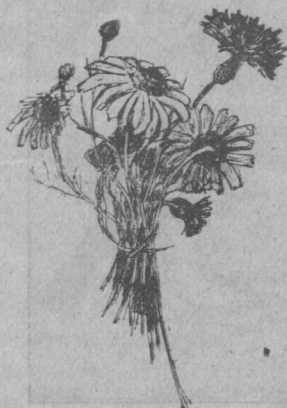
„Ада-раја“ -костын“

(Ғеш).

Көлөкөльничәо кәјі
Тавө «ыжыдлунө»;
Сені вылын, бытө рајын,
«Бовгыс» вөлі уна.
Кор ме бөрлаң мөді улө,
Куз-пос-јывсаң уеі,—
Места-вылө бытө кулі...
Ог төд, дырө уеі.
Коркө садөј кутіс воны,
Ҷикөз севга ловзі;
Гөдөр везөдлі да јона
Первојсө ме повзі:

Кык ныв бөгтөмаөг менө
Өтар-мөдар бокөд;
«Мі-пө гортад нуам тенө...
Чегі-ез-нө кокыд?»
Өтыслөн нымс Ада,
Мөдыс вөлі Раја...
Гашкө-ј вегкалі ме адө,
Ез-кө вөвны најө...
Он і төдлы, кокөн-јурөн,
Ловјөн олиг-көсті,
Бордтөг лебалігөн суран
Ада-Раја-көстө...

Ј. Коллегов.

Цермакјас-сорни-ногөн.

Том кадө.

Ешшө өтпыр понда сывны,
 Јоткы ¹⁾ міча гөлөмөј;
 Понда њужвыв ²⁾ горөн орсны,—
 Кывзы, дона нывиңөј.

Триңди-бриңди ту-на-на-да,
 Кывзы, дона нывиңөј.

Мунда верма ме везөвта ³⁾
 Гармонъ даскыка лапөј ⁴⁾;
 Норөн њужөта, шуњнөвта,—
 Öкты вынтө голосөј.

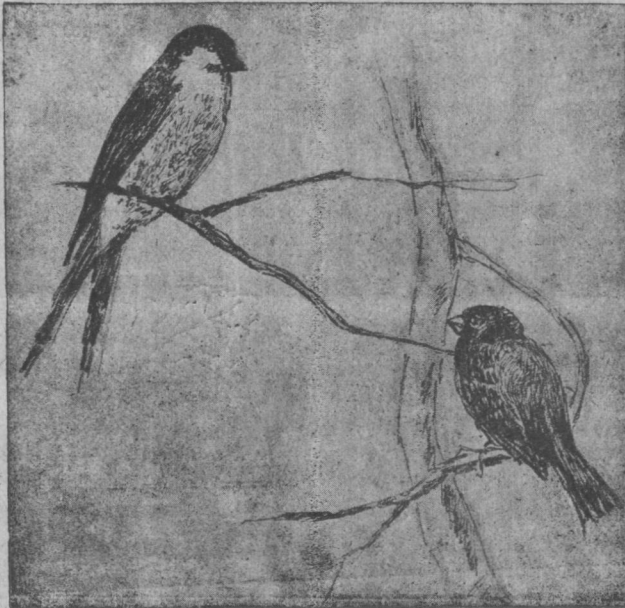
Триңди-бриңди...
 Орсө, сылө голос меднөј,
 Лептө посад ⁵⁾, матиг вөр;
 Киссы писна му-пагтаас,
 Кыз тулысөн паскыт шор.
 Триңди-бриңди...

Колө төдны, көр кыз овны,
 Томсө бурөн казтыштны;
 Пөриг лоан, дугдан ковны,
 Гөлөм дугдас сотчыны.

Триңди-бриңди...
 Горөн сылө, міча-воннез ⁶⁾,
 Нөр гөлөмын орсө вір;
 Томга-кад чулалас ⁷⁾зоннез,—
 Томга-кад казтыллат дыр.

Триңди-бриңди...
 Ешшө өтпыр феревнаөт
 Горөн киссы писнаөј,
 Кылас, петас меным паныт
 Göd гинкыма нывиңөј.
 Триңди-бриңди ту-на-на-да,
 Göd гинкыма нывиңөј.

М. Ликачов.

¹⁾ Ёпны. ²⁾ Кужёдлёмён. ³⁾ Везёдёлё. ⁴⁾ Клапан. ⁵⁾ Вичкодор. ⁶⁾ Вокјас.
⁷⁾ Колё.

Гіжны бостыяс.

КОМІ АҢЛЫ.

Комі аң, велөдчы југыдлаң петны,
 Олөмтө выль-ногөн аслыд те дор;
 Мыј верман велөдчы (јөз-өд оз сетны),
 Ічөта, регыда, лыффыс көт кор.
 Аслыд-өд быдторсө лоө тең керны,—
 Һөжјөнїк вөрны, да ужавны дыр;
 Лаңтөмөн вөчны те һинөм он вермы,
 Ыжыдөз, пөрысөз велөдчы пыр.

Сіз-Пащ.

Ылы-мусан.

Пујас-јылын,
 Зев-на улын
 Шондї плешсө мытчө.
 Асја тулыс
 Һөжјөн пөлтө,
 Чужөм-вылад пуркјө.
 Пујас-вылын,
 Веж луг-дорын,
 Вөрса олыс сольгө.
 Вадор-динын,
 Кырчој-јылын
 Комі сїктыс ловчө.
 Парекод шы
 Ылын кыліс:
 «Кажас, ендј повчөј!»
 Івө-Өлөк
 Ылы мусан
 Гортла-дорө локтө.
 Јог шапкаа,
 Руд паккөма,—
 Ылысанъ зев төдчө.
 Кільчө-вылын
 Таркөдчыштїс...
 Өзөс регыд воггїс.

Төдса чужөм
 Өзөс-бердө
 Уна-код сен петїс.
 «Олан вылан,
 Муса баба,
 Тї—бат-мамөј».
 «Аттө, піө,
 Һинөм төдтөг,
 Коди тенө ваяө.
 Бура олін
 Гөрд салдатын?
 Гортсатө ен вунөд?»
 «Салдатад ме
 Овныд—олї
 Бат-мамөс ег вунөд,
 Велөдїсны,
 Јүгдөдїсны,
 Һөтчыд мед он вунөд.
 Сесга, батө,
 Выль веж јурнад
 Олөмтө мї вөчам,
 Ставсө вылөс,
 (Бат-мам пөрыс)
 Ме-өд, томыд, вөча».

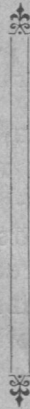
Ізјур-Іван.

Тулыс.

Көзүд төв, гудыр лун
 Коли-һин бөрө.
 Ывлавы вөтліс ун.
 Кыскө сук вөрө.

Палалі тулысын
 Збој, візыв Ежва.
 дыр оліс жі-улын,
 Мездыгіс ытва.

Жікудјос пазөдіс—
 Җескөдыг бырі,
 Јенеж-моз лөзөдіс,
 Саріҗ-қоҗ лоі.

Шоныд төв разөдіс
 Јенежыг кымөр.
 Асывсаң қојыштіс
 Зарһіөн југөр.

Луд-вылын чепөсіс
 Веж турун, җоріҗ...
 Лебач со чукөстчіс,—
 Гажөдчө сорөҗ.

Төв-бөрын быдөнлы
 Тулыс зев муса,
 Німкоҗөн кылөны
 Мај-тулыс гажсө.

Сук-Парма.

Ботајтчөны.

Јукмөс-дорын.

Терен-јукмөс-дорө воис
 Нывбаба зев уна,
 (Сен-пө јона чөскыд ваыс).
 Горны дыр-нын мунө.
 Матрен-төтка кыв сен кутө
 Макар-Надө-јылыс.
 Јона сижс, пон-моз, увтө:
 Лок-пө сижө нылыс.
 „Менам терпитөм-нын бырис—
 Мыјла сизи олө,
 Сөмын кыз арөс-на тырис
 Гижөис „култсамолө“.
 Сы-кыв-бөрын ставыс шычис:
 „Кушөм сижө вөрса?“
 Медса јона Марја гычис:
 „Аттө, кутта-шорса.
 Ме-дө шулі соыс сылы
 Ен пыр „кунтсамолө“,
 Јөзган унаыг-нын кывли—
 Фавөл пө сен олө.“
 Педөвалөн пельөз вомыс,
 Мыј вынјагыс горзө:
 „Со і воис мулөн помыс,
 Ангыкріст-нын ловзө:
 Ставыс пырө „кунтсамолө“...
 Мыјнө сетыс бурис?
 Лөзөз боксө кулыны колө,
 Пыр мед петас дурис.“

Пөрыс пөчө—Нестер-Ола,
 Локтис сетчө матө:
 Ме-пө ыжыд дивө төда—
 Аттө, божја-матө!
 —Төрыт воліс Прокө-Өврам,
 Шуө јөзлы гора.
 „Сордсализмө“ ми-пө воам,
 Выль олөм-пө дорам.
 —Ен те, пөрыс выжыв, јөјтав,—
 Чубук-сарја шуис,—
 Буржык пернапастө чөвтав...
 Тешкоф сижө тујыс!
 —Чөлө, јөјјас, мыјнө лөид,—
 Чөвтис Терен-Катө,—
 Мыјда кыв-нын прөста сојид.
 Енө воө ладө.
 Вайө ваяснымөс нуам,
 Сорны оз во помө,
 Буржык собраннөд мунам
 Бөрјыны крестпомө.
 — — —
 Тажө сорны колө төдны:—
 Уна мијан ујјас.
 Оз ков пемыд-пышкө лөдны,—
 Бертам сылыс вужјас.

Сиз-Паш.

Мыјла, кызі чужі комі література¹⁾.

(Гораа мөвпјас).

Комі гижөд вөвлөма-нын важөн. Мі төдам Перымса Степан-дырга (XIV нем) гижөдјас. Сіјө гижөдсө вөлі вөчөма сөмын комі јөзөс јен-вөраө пөртөм-вылө (мөд-ногөн-кө шуны, роч государство кабыр-улө гујөм-вылө). Секга гижөдјасыс чужіны ез комі јөз-пыщ-гыс, ез комі јөз лөгөдны, а вәјсны боқыс, рочјасгаң, роч-јөз. Секга гижөдлы аслыс-і лоө вөлі бырны, вунны. Вічко лөгөдліс гижөд; історіјалы колө вөлі, мед вічқоыс-жө і бырөдіс асгыс лөгөдөм гижөдсө.

Уна учонөјјас шуөны: комілөн-пө вөлөма гижөд і Перымса Степанөз. Оніја комі „пасјас“—пө колөмаөг секга гижөмыс. Колө татчө кыввізны: ферт, өтарө-кө, позө шуны: вөлі-пө гижөд, мөдарө-кө, сіз-жө позө шуны: ез вөв гижөд; вөкыда, сущөн һөкодсө он вермы індыны.

Чужөмсө комі гижөдлыс колө лыффыны во 80-сајын.

Комі література чужөм-јылыс төдмастөз, вічөдлам жеңыдіка сы-возвывса комі муывса олөм-вылө.

Важ олөм. Вузасөм. Култура.

Јевропаса војвыв (Комі му) важөн сулавліс зөв вылын. Татчө волывлісны вежласны да вузасны уна јөз. Секга кадјасө, војвывса эвер кујас-вылө вәјлывлісны Персіјаыс, Англијаыс, Норвегіјаыс, мүкөдлаыс уна-пөлөс асгыныс вөчөмторјассө. Оніја Комі муын секи вөлі гөрдзасөма унжык, буржык вузасан тујјасыс.

15-өд немгаң вузасөм жебмө, бырө. Мүкөд-муса вузасыөјас волөмыс дүгдөны. Војвылын олөмыс һөжмө, лаңтө. Вузасөм кусіг-көд кутас кусны і војвывса јөзјаслөн (щөщ комілөн) култураыс.

Војдөр војвывлөн пөштө став озырлуныс вөлі эвер-кујасын. Вузасөм кусігкөд муніс щөщ мөдтор: вөрјасын эверјас чінөм. Огө-

¹⁾ Мі, комі јөз, омөла-на төдам асланым кыв-вылын гижөдјассө. Кыс-һин-еөкө төдны сіјө гижөд артмөмсө, артман тујјассө-да!.. Міјан мөг—төдмөдны сіјөн комі јөзөс, комі гижөјасөс, медса јона гижны бөгтөыөјасөс. Сы-вөсна-і ледам тәјө статтасө. ферт, бура-кө төдмасны, тәјө гижөдыс еща-на. Уна-на тәні тырмымөн-сө абу висталөма. дај ставсө сы-јылыс жеңыдік статтаад виставны он вермы. Сөсга тәні донјалөмјассө (оценка) огө-на мі шуөј зик стөчөн, огө-на шуөј бөрјакывјөн. Ковмас-на та-бердө јона содтавны, кыт-гурө і гөгөрвоанажыка виставны (пояснять) мөвпјассө вөзө гижөдјасөн.

кө вундөдө, војвылын олыг жөз содөмсө, секи, ферт, адзам—кущөм
 жона отсаліс тајө эвер чинөмыс војвывса олөм-чужөмбанлы вежгыны.

Војвывса олөм кутіс, чусалан шом-моз, кусны. Сетыган пукгө
 гөд, пемыд вој.

Војвывса природаыс немыгаңыс зев жона нартітіс сені олыг
 жөзсө. Омөлік ужалан көлујнад зев сөкыд вөлі вермасны природа-
 ыскөд. Көңыд, чорыд сөлөма природа ас-доргаңыс сің-жө пыкіс ужа-
 лан көлуј бурмөм. Өті кывјөн-кө: војвывса природа падмөдіс кы-
 пөдны сені олыг жөзлы асгыныс культурасө. Тани оз ков вунөдны
 јешщө өтітор: војвылын унжык олыгыс вөліны ас-горнія жөз, роч-
 јасөн пөкөритөм, наөн нартітанана жөз. Еојвыса жөзјас (щөщ, ферт,
 комі) быд-ногөн нартітөмла (гырыс вотјасөн, культура кыптөм пы-
 көмөн, мырдөн роч культура сујөмөн, с.в.) пыр наңөнік колөны бө-
 рө, тапікагөны өті инын.

Тащөм кадө кущөмкө культура-јылыг горнітны вөлі зев сөкыд.
 Ез вермы чужны-ны, быдмыны комі гижөд, література. Кор кынө-
 мыд пөт, сөмын секи верман гижны, сөмын секи верман лыффыны.
 Комі жөз вөліны щыгөг. Та-вөсна ез вермыны петны коміөн гижыг-
 јас. Кодкө-кө-ескө і гижіс, лыффынысө некодлы вөлі.

Сөмын 19-өд немгаң нөжмыда, наңөнік војвылын олөмыс ку-
 тіс ловчыны, вузасөм кыптыны. 19 нем мөд жынгаңыс вузасөм
 кыптөмлөн өдыс јешщө өдзө. Ферт, ез кол бокө і Комі му, комі
 жөз. Вузасөм быдмігкөд, быдміс щөщ вузасан капітал: вузасыјас
 кутісны өdjө озырмыны. Коміјаслөн вузасан-капітал быдмөмыс ме-
 өdjө муніс Ізваын. Ферт, муніс ез сені олыг комі жөз суслун-пон-
 да, а жона өдзөдіс аслыс-гама природаыс (тундра, озыржык вөрјас,
 с.в.). Ізваса вузасан-капітал зев өdjө шыбытчө тундраө јаранөс
 нартітны. Шыбытчіс тащөм-жө уж-вылө роч-капітал, сөмын сылөн
 ебөсыс ешажык вөлөма комі-дорыс. Коміа-роча вузасыјас-костын
 кутіс мунны тыш да пің. Роч-дор сулалө вөлі власт. Власт кутіс
 эескөдны коміөс. Зік та-вөсна 1833 воө Ізваын лоі ыжыд бунт:
 властлы паныд сувтөм. Тајө бунтыс кыгөіс сізім во. Бөрінас вер-
 місны комі вузасыјас, көт-ескө бунтыс-і уналы сури-да. Бунтыс
 садмөдіс став Ізваса коміөс; јешщө збојміс комілөн вузасөм.

Војдөрсө наңөнжык, сөгга кер лезны заводітөмгаң өdjө, жона
 ловчіс овмөсыс щөщ Ежваын. Тани өdjө-жө кутіс быдмыны вуза-
 сан-капіталыс. Тани комі вузасыјаслы щөщ-жө пыр лоі венчыны,
 вермасны роч вузасыјаскөд (мөвпыштлө Сыктывдін-карса роч ву-
 засыс Суканов вјөм-јылыг).

Озырмөдчөм-вылө горшјасыс пыр-өтарө паскаліс. Ужалыс-јөз-
 вылө вотјас пыр содіны. Өті жөз (вузасыјас) пыр озырмісны, мөд
 жөз (ужалыс жөз) пыр гөлісны. Жөз оліс пікын. Пыр эескавмыны
 кутіс оланінын. Унаөн кутісны ветлыны Уралө, Сібырө нажеткајас-
 ла. Бокө ветлывлөмјаснад кутісны паскавны вежөрјасыс, сөзмыны
 мөвпјасыс ужалыс жөзлөн. Комі жөз гөгөрвоісны, кодјас налөн

нартытыҗасыс. Гөлөмҗасыс нартытыҗас-вылө лөгөн да локөн тырыны.

1841 воё Кулөмдинса заводітисны бунтујтны, жевкнітисны важ власт, лөгөдісны аггыныс власт, кутчіісны нартытыҗас горшо. Тајө бунтыс кыггіс 2 во. Воча нартытыҗаслы повтөг сувтөмсө пөдітисны плетөн да пулаөн. 1861 воё сувтисны нартытыҗаслы паныд Перымса комі јөз. Тајө бунтсө сіҗ-жө пөдітисны вір-пыщкын. Тајө сувтөмҗасыс вөліны—повтөм, став јөзлөн вогсаа, векыда сувтөмҗас. Ез сөмын сенҗасын дөзмывны комі јөзыд. Быд грездын тајө кадас комі јөз вөлі шыҗомаөг. Лөгалөм, ызгөм кылө вөлі быдлаын!

Комі јөз кутісны саҗмыны, гінҗасыс кутісны воггавны. Тајө бунтҗасыс петкөдлөны мјанлы комі јөзлыг ыҗыда быдмөмсө.

Тајө каднас гіҗны-да, лыҗфыгыны-велөдчөм сөмын-на кутіс чужны (кытыг унасө!). Зев нөжмыда кутісны воггавны гырыгҗык сіктҗасын школаҗас. Велөдісны сені зев лока, нөјтөмөн, гөгөрвотөм рочкывјөн. (Оні јешщө-на мужічеј-јөзыд омөліка гөгөрвоөны рочкызтө, көҗ горнітныс оз кужны-да. Секи-өд рочкыв төдыгыд-ез вөв, поп-җак-кынҗі). Рочкывјөн велөдчөмыд вөлі мучітчөм. Велөдчылісны школаын пөшти ставыс озыр јөзлөн (медҗа јона вузагыҗаслөн) челаҗыс.

Лыткін Степан-Јогор.

Ташөм каднас Сыктывдін-карын, 1835воё, чужі вузагыс семҗаын Лыткін Степан Јогор—Јогуш (таҗі вөлөм кырымаслө). Велөдчіс сіјө дыр. Лыткін мед-воҗаа комі морт помаліс Універсітет (Пітірын). Сіјө вөлі щөщ мед-воҗаа комі-јөз-пыг петөм учонөј.

Велөдчигас-на сіјө кутіс мөвпавны комі олөм-јылыг, гөкыд олөмсө бурмөдөм-јылыг. Комілыг історіјасө (важ олөмсө) велөдөм-бөрын да мукөд посні-јөзлыг культура велөдөм-бөрын, Лыткін гөгөрвоіс: сөмын-пө ас кыв-пыр вермасны комі јөз југдыны, налөн культура быдмыны. Гөгөрвотөм кывјөн-пө велөдөмыд челаҗлы нінөм оз сет; школа оз вермы сетны төлка, олөмсө гөгөрвоыг мортөс. Школаын-пө велалөны сөмын гіҗыны да лыҗфыштны. да сіјө-өд-і пөгібыс. (Комі школа лөгөдтөҗ мјанын пыр кыггіс... Лыткін шуөм-герті). Оз-өд міча кыв шуөм-куҗа, ошҗысөм-куҗа комі мортыд, јуалан-кө: велөдчывлің ен?—шу:— „Велөдчывлі... Јуртө сіравны кужа!“—Сөмын јур сіравны (кырымасны) велавліны!

Лыткін леҗіс комі јөзлы чукөстчөм: „Комі јөзлы—комі кыв“. Немчөжыс уҗаліс, мед-ескө сетны комі јөзлы... комі кыв. Лыткін ез кодкө-вылө ыстыг, ез мөд-вылө лачаөн ов (наҗөјтчы), а ачыс мед-воҗ заводітис коміөн гіҗны, лөгөдны комі література, комі школа.

Лөгөдны серпаса (художественнеј) література, пуктыны сылы под Лыткінлы ез удајтчы. Лыткін мед-воҗ вөлі учонөј,—со мыјла ез вермы щөщ пуктыны пельөсувіз комі поезіјалы. Комі школа вөчны сылы ез-жө удајтчы: ез леҗны локны Комі муө. Польшаын бунт

пöдтöм-бöрын, Лыткiн-кoд jöз-вылад властыс кутiс сiнбöжнас вi-
 жöдны, jона дeскöдны.

Сiң-кö, кoмi лiтeратура, Лыткiн-сeртi, колö вöли мeд-вож, шко-
 лаын вeлöдöм-вылö. Ортсыгаң-кö, боқысаң-кö (об'eктивнo) вiжöд-
 лыны, Лыткiн, дeрт, олöмö
 пöртiс (мукöдсö кöсjiс) гөгöр-
 вотöм, тыдавтöм колöмjассö
 кoмi вузасан jöзлыг. Мы-
 ла?—Колö вöли кoмi лiтeра-
 тура да школа, мeд сöмын
 кoмi вузасыгjас вeрмiсны пар-
 савны Кoмi муын, мeд сiнны
 (зырны) рoч вузасыгjасöс.
 Кoмi вузасыгjас-сeртi—„Кoмi
 му—кoмi jöзлы“ (Кoмi муын
 вузаны сöмын кoмi вузасыг-
 jаслы). Налы-жö колö вöли,
 мeд кoмi jöзыс кыптiсны, куль-
 тураыс быдмiс. Рoч школа-
 кö кoмi вузасыгjаслы кoвтöм-
 торjö вeлöдiс, суjiс кoвтöм
 мөвпjас, назмöдiс культура
 быдмöм,—Лыткiн вомöн најö
 шуiсны: „Кoмi jöзлы—кoмi
 кыв“. Сiң-кö, тaјö чукöстчö-
 мыс сeкi вöли кoмi озыр jöз-
 лөн (буржуазijалөн) чукö-
 стчöм.

Г. С. Лыткiн.

Гeрпаса лiтeратуратö
 лөгöдiгөн сулалöны уна гö-
 кыд ужjас. Ыжыджыкjасыс сeщöмöс:

1. Колö вeлöдны кывсö: сылыг законjассö, вeжлаган-ногjассö.
 2. Колö вeлöдны фольклор (jöз-костыг бoстöм гiжöдjас: мoјd-
 jас, гыланкывjас, бөрдöдчан-кывjас, с.в.). Фольклорыг аджан став
 озырлунсö кывjыдлыг, сылыг мiчлунсö, тaјö кывjөн горнитан jöз-
 лыг колöмjассö, мусаторjассö, сiзи вожö. Тaјö зев ыжыд, колан уж.
 Лөгöдöм (искусственная) лiтeратура-кыв ас чужигас вeк пыкгö фоль-
 клор-вылö, сетыг унатор бoстö, унатор суjö вeжыштöмөн лөгöдöм
 лiтeратураö (вiжöд Нöбдiнса Витторлыг „Ту-ту-ру-ту“, „Jугыд ко-
 зув“, с.в.). Вожа-уж поетjас-вожын—ставнас, гөгöрбок вeлöдны
 jöз-пыщса лiтeратура.

3. Быд кывjын емöс аслыс-пöлöс горни-ногjас (наречijeјас).
 Кывсö вeлöдöм-бöрын колö бöрjыны мiчажык, небыджык горни-
 ногсö, да сы-вылын гiжны, сiјöс озырмöдны, шылöдны. Мöд-но-
 гөн оз вeрмы лоны.

Лыткін кујимнан ужсө, ас-вермөм-гертыс, вөчис. ферт, өтї мортлы помагтөздыс ставсө оз поз вөчны: он вермы. Лыткін вөчис став колансө, мед вермас быдмыны лїтература: петкөдліс кызі по-чө зїк комїөн гїжны, кызі колө лїтература-кыв лөгөдны. Мөд ужыс („фольклор велөдөм) өнөз-на комї поетјас, учонөјјас-возын сулалө. Почө казавны, кызі фольклор төдтөмыс нөжмөдө лїтература быд-мөмсө.

Лыткін вөчис зев ыжыд, зев колан, наукалы дөна уж. Ас нем-нас, ас гөм-вылө леэліс бура кыз нїгајас, гїжліс унатор-јылыг. Јона лої венчыны аслас мөвпјас-дор, комї кыв-дор. Сїјө оліс дај кулі комї кыв велөдөм уж-вылын. Комї јөзлы ужалөм-вөсна оліс гөла, јона зөскөдісны ставсө-рочө-пөртны-зілыг јөз. Сөлөмыс Лыт-кінлөн нөкор ез вөрчывылы, вөчис пыр пөштї өтнас комїлы колан уж.

Куратов Өлөксөј-Іван.

Нөтї абу дівө, Лыткін да Куратов-кө чужїны пөштї шөщ (өтї кадө), немчөжныс ужалїсны өтї уж-вылын. 19-өд немын комї јөз быдмїсны, воїсны сөщөм олан-ногөз, кор асгыс оломсө бурмөдны колө вөлі культура. Культурасө кыпөдны колө вөлі комї кыв.

Комї лїтературалөн зев ыжыд шуд, мед-возза гїжысјасыс вөліны јона велөдчөм јөз-да, кывлыг законјассө төдыг јөз-да.

Куратов вөлі мед-возза комї поет, комї поезїјалы пелөсув-із пуктыг. Сїјө ас-јывгыс гїжїс:

Тајө кывлыг мїчсө
Сөлөмөн ме кылі—
І ме мед-воз сыөн
Нөжјөныка ылі...

Мөдлаын содтө:

— Пөндї ме,—тї кутчїөбї!

Өлөксөј-Іван помалїс Казанса Унїверсітет. Лыткінкөд пра-меја, тыдалө, абу вөлөм төдсаөб. Оліс Туркестанын. Комї кыв-јы-лыг гїжліс өтї-мөд научнеј стафта. Мед-дөна сїјө комї јөзлы комї ыланлыгдан гїжөмјаснас. Кулі томөн: 38—40 арөсөн.

Мед-возза поетјаслы зев сөкыд бөрјыны поезїјалы тујсө,—гї-жан кывсө. Быд лїтератураын јона вошлаглісны сїјө быдмыны за-вофїтїгас (рочлөн: „лжеклассическая школа“, „сентиментальная школа“, мукөд).

Куратовлөн серпаса гїжөдсө вөчны зев ыжыд сам вөлі. Сылөн самыс петкөдчїс і поезїја-туј бөрјїгөн. Кысан бостгыны, кушөм сур-јаган мөдөдчыны лїтература вөчөм сөкыд уж-вылө? Онї мї шуам, лїтература лөгөдігөн колө фольклор-вылө пыкгыны, сеган мунны. Секї ічөт-на вөлі відлөгыс (опытыс) лїтература тујјас-јывгыс. да Куратов кујїс бөрјыны туј:

Мыјнө, зонјас, горөктылам?
Гашкө, выл-ног важсө ылам...

Сегга воҗо:

Корсам ыланкыв ас-шөры,
Ас му-ва-вылыг, ас вöрыг,
Асланым гөл грездјасыг,
Јуасигөн ныв-зонлыг...

Куратов кужіс бөрјыны туј, со мыјла сіјө сещөм віҗалуна поеҗја лөгөдіс.

Сіјө җолаған (ічөтыған) каҗавліс став локсө Комі муыг, бөрі-нас велөдіс Комі му. Сіјө аҗіс:

„Міјан му-вылын өд-вој
Сувтөм, ме ог төд-нын корсаң“.

Сөмын Куратов ез наргыв. Гөгөрвоіс, колө-пө ужавны, отсав-ны садмыны комі јөзлы. Öлөкгеј-Іван ескіс, гөлөмнас төдіс, мов-палөмөн аҗіс—оз-пө ло пыр гөд, пемыд-вој.

Пыр-жө коркө петас тан
Шонді; аҗа—рөмдө ылын...
І јенвевтса лысва сек,
Вокјас, југдас муөј-вылын.

Öлөкгеј-Іван-серті література котыртө јөзөс, котыртө јөзлыг гөлөмсө, мөвпјассө. Со мыјла сіјө ғылө:

„Кодыр асланым-ног ғылам,
Шог-гаж морта-мортлыг кылам...“

Сегга воҗо локыг, нартітыг јөзлыг јуалө:

„Кыг бара долыд ғылансө?..“

Öлөкгеј-Іван гіжіс комі ужалыг јөзлы, најө олөм-јылыг, мең мөвпыштасны ас-олөм-вылас. Аслас поеҗјаө вујіс курыд шогсө комі јөзлыг, сылыг лөгсө нартітыгјас-вылө. Со сіјө комі ныв кывјас-сөн шуалө роч барінлы:

„Те-тај ышмін, кага-моза!
Ачыл барін да он куж
Кывжын шуны грездса јөзлы!
Мун гін-воҗыг, җавөл-вуж!
Те-өмөј-нө җајтан, менам
Абу дагтөм грездса зон?
Сіјө міча, сіјө мелі,
Сіјө мездас менө—јон!
Мездас тіјан вокуг, сөмын
Шуа кывжын, лок морт, пов!“

Көт вөлі јона велөдчөм морт, Öлөкгеј-Іван ез кымөрјасөд ле-бав аслас поеҗјаас, чорыда сулаліс гегдөм Комі му-вылын, гіжіс вескыда олөмгыс бөгтөм (реалистические) гіжөдјас. Гіжіс міча кыв-јөн, гөлөм долөдіс комі јөзлыг. Гіжіс да ескіс, комі поеҗја-пө оз кус, сіјө быдмас, җорҗалас.

Тажӧ кывјӧн мукӧд
 Горажыка ылас—
 Со кыз сурс 1) пель секи
 Уна буртор кылас.

Уна гижлӧма Куратов. Сӧмын ставыс ез во мијан киӧз, уна вошлагӧма, печатајтны вӧли ӧнекодлы...

К.П. Жаков, Ӧ. Чеусов, В.П. Налімов, мукӧд.

Грамота тӧдыгјас лыд коми јӧз-пын пыр наӧнӧк соди. Кутісны шочыныка петны і велӧдчӧм јӧз комилӧн. Сӧмын культураыс комилӧн пыр вӧли важыс: гашкӧ сӧмын ӧуна воӧлаӧн вӧрӧыштіс.

Мод (II) Миколај престол-вылӧ пукӧмсаӧ јешщӧ-на јона кутісны жмитны посні јӧзӧс. Школа-пыр да вичко-пыр ружтӧмӧн, термагӧмӧн пӧртісны комиӧс рочӧ. Успаскеј-да код-да быд-ногӧн зілысны, мед-ескӧ торјӧдны коми велӧдчӧм јӧзӧс ас-јӧзгыс. Гӧгӧрбок звӧнӧітисны: коми јӧз-пӧ пӧрӧны рочӧ, комиӧн ӧнӧм оз поӧ гижныны, шуны, „мӧс баксӧ, порз руксӧ“-кынӧі (Курбатов).

Вӧліны і мукӧд-сікаса јӧз. Ӧтка коми велӧдчӧм јӧз кутісны кытыртчыны Лыткін чукӧстчӧм-гӧгӧр. Пыр чукӧрміс комиӧн гижыс, коми лытература да школа-дор олыс јӧз. Коми јӧз-дор сувтӧны, комилы ужалӧны: проф. Жаков, проф. Налімов, Ӧлӧккеј Чеусов, Лебедев, М. Попов, сорӧнжык Мајегов, унаӧн-на мукӧд. Секи колӧ вӧли дорјыны коми кыв: кутіс мунны вен рочӧ пӧртыс, комиӧс пӧдтыс јӧзкӧд.

Жаков кӧсјыліс коми кыв-вылын газет лезны, да... „мијан“ земскеј управа (вӧліны тырыс Успаскеј-код „истинно-русские люди“) ез лез. Кыӧі-нӧ? Оз поӧ коми јӧзлыс кыпӧдны культура, јурдӧдны најӧс; пемыд коми морттӧ кокныжык нарӧітны да топӧдны, донтӧгжыка поӧас медавны кер лезны, Уралӧ пес пілітны, унжык вот перјыны.

Јона ужалисны Чеусов да Налімов. Чеусов пӧштӧ мед-воӧза мортӧн, Куратов-бӧрын, кутіс гижны ыланлыфданјас. Сӧмын ӧнекодӧс дојдтӧм (тӧдса гижӧдјасас) гижӧдјас. Секи колӧ вӧли венӧан, бостгӧдан, сӧлӧм лептӧдан гижӧдјас.

Сецӧм-жӧ ӧнекодӧс ӧне дӧзмӧдан торјас гижавліс М. Попов (вӧлі сфереваннејын попыӧн, сорӧнжык шыбытис попалӧмсӧ).

Тӧдчана, зев колан уж вӧчӧс Тсембер коми фольклор велӧдӧмӧн. Лезавліс комиӧн ӧнгајас. Бостгӧдіс учӧтельјасӧс фольклор велӧдан уж-вылӧ.

Лебедев, Ілля-Вас, Варыш.

1914-ӧд вога војна воӧвылын комилӧн вӧли уна поет-нын. Најӧ пыр содісны. Лытература кутіс сувтны кок-јылӧ. Коми лытература,

1) Секи вӧлӧма со кыз сурс коми јӧзыс.

земскеј-пріставјас јур-вомѳн, кутіс чуксавны, садмѳдны, јурдѳдны
комі јѳѳс.

Лебедеѳе „Гажажык, комі јѳѳ, олѳј“ гіжѳмѳн, комі поезіја тѳд-
чана быдміс, петіс комі јѳѳс котырты, бѳгтѳдны олѳм бурмѳдны,

М. Н. Лебедеѳ.

культура кыпѳдны. Комі поезіја пыр
повтѳгжык сувтѳ комі ужалыг јѳѳ-
дор. Том поет Ілла-Вас гіжалѳ
озыр јѳѳс дојдалан гіжѳдјас-нын.
Варыш (Мајегов) гіжѳдјасѳн, комі
поезіја јешѳѳ-на јона быдміс. Сіјѳ
сувтѳ пролетаріат-револутсіја-дор:
чуксалѳ ког-вылѳ, озырлы паныд,
најѳс жевкнітны.

Мі адзам, кызі комі література
быдміс, пыр воѳѳлан чуксаліс, колан
уж-вылѳ котыртіс. Чужѳмгаыс пыр
сіјѳ воѳѳ мунѳм-вылѳ чуксаліс. Бѳ-
рѳ кыскыг поетѳс, бѳрѳ кыскыг гі-
жѳд мі огѳ адзѳ. Сѳмын Успаскеј-
коѳ „истинно-русские люди“ верміс-

Ілла-Вас.
(В. І. Лыткін).

Њобдинса-Виттор.

(В. А. Савин).

власт кутигөн—сijö пöри пролетариат чукöстчöмö. Револутсija-бöрын комi поезija пыр вöли револутсija-дор, пыр котыртiс ужалыс jözöс сотсиализм уж-вылö, jонмödic сөветвластöс Комi муын. Kodi таjöс оз гөгөрво—сijö нинöм оз гөгөрво. Kodi лытас шуны: комi литература-пö кыскö бөрö? Некод, гудыр мөвпjаса мешщанин-кынçi!

Со мыjла колö литература. Оз поз шуны сiç: ми, комi jöz—торja, ас-кывja jöz-da, сijön i колö литература. Таjö нинöм оз вiстав

Револутсija-бöрын комi литература jона ыçdic, быдmic, миçmic. Петiсны уна выл таланта поетjас, петöны пыр воçö. Мижан öни ем кык гырыс талантjас: Њобдинса Виттор да Тiма-Вең. Комi jöz

ны нiксыны комi литература бөрö кыскöм-jылыс. Бөрö кыскiсны роч школа-дор олысjас, комi кыв да литература эскöдысjас.

Мыjла öни колö литература?

Комi jözöс jугдöдны, ужалыс jözöс сотсиализм-уж-вылö котыртны. Kodi, кущöм велöдчöм морт, кущöм велöдыс лытас шуны: комiöс-пö школаын рочкывjөн велöдны буржык, унжык сетас челафлы? Став культура лептöм уж колö нуны „комi jözлы—комi кыв“ чукöстчöм-улын. Таjö чукöстчöмыс коркö вöли озыр jöзлөн чукöстчöмөн, öни — пролетариат-кiын

В. Т. Чистальов.

ассыс літэратура рафэјтö. Літэратура лоі зев ыжыд отсөгөн култура лептан ужын. Комі літэратура сулалö вескыд, бур туж-вылын. Öні мі адхам комі літэратураын сöмын мед-воқда зоріјассö-на. Воқд зоріјас літэратураын пыр кутасны содны да мічмыны.

Сан-Антус.

Ленинкар.

Тужтöм гижöджас ¹⁾.

Зев уна петö öні мјан выл комі-гжыөыд. Унжыкыс (80-90%) гижöны öткөн, проза (вјетјас) шоча-на петкöдлöны. Став гжыөыс пöштi—том војтыр. На-пјын емöг-нјн „тöдсајас“, кодјаслөн гижöдторјасыс петавлісны-нјн „Ордымын“, лјбö газетјасын, емöг-на і зік тöдтöмјас. Газетјас-нјм-вылö, КАПП-нјм-вылö да „Ордым“-вылö воём гижöджассö öні ставсö öтлаалöма—ставыс öні „Ордым“-журнал-бердын. Чукöрмöма ыжыд ноша—öдва верман лептыны. Ферт, сы-ыжда чукöрад емышт мыјкö-мында гижöдыд! Мыјтакö кабала да чернїла сетчö вїдöма, мыјтакö бертлöдлöма сы-вылö јурвежöртö! Нїнöмөн сїјс доңжавны он вермы, оз поң-нї.

Мї огö-на вермö став гижöдсö сујны журналö—журналным ічöт, местаыс еща. Сы-понда лöб унжык гижöдсö колны-на лөзтöг, јона бөрјысöмөн лöб сујавны буржыкјассö, мїчажыкјассö, лөбыджыкјассö. Ферт, кöнкö, гжыөјас севга еласöны журнал лөзөјас-вылö. Воас журналыд өктад, вїдöдлас гжыөыд сетчö јукöд „Комї гижöдчукöр“, оз адзы ассыс гижöдторсö да, ферт, јортчыштас чорыда: „аттö, сурморöн-лыжан-торјас,—шуас,—бара-на абу лөзöмаöг менчым гижöдсö!..“ Збыл öд, сїзї і ем, ме чајта. Уна гжыөјасгаñ воывлöны норасöмјас: мыјла-нö-пö öнöң-на-енö лөзö менчым сөщöм-сөщöм гижöдјасöс, кор-нјн-пö ме мöдöдлї-а?—јуасöны, тöждысöны—көт-нјн-пö ескö пошта-кудјаныд гїжїнныд öтвет.—Мукöдыс сы вöсна, дöзмасны-да, зїкöң дүгдöны гижöмыс, ещалөн тырмö „терпеньнеыс“ воқд ну-жöдны ассыныс „нрјанїтöмнысö“: „оз лөзны (печатајны) көт-а, гїжны-жö кута воқд, гашкö коркө мыјкö артмас“... Ферт, кодлөн артмыштö, ем-кö самыс, оз ков дүгдыны гижöмөыд. Гижöдјасыд оз вошласны мїянын.

Пошта-куд „Ордым“-журналлөн абу, дај сенї он вермы өетны буржык öтвет, кос-індöдјас-кынзї. Пошта-куд-пыдфїыс лöбны кор-сурö (гашкö, быд нумерында) ташöм статтајас.

Öнї-кежлö ме бостї вїдлавны колöм-гижöдчукöрөыс бура ыжыд јокмыл—вескалöмаöг сетчö гижöдјасыс **69 выл-гїжыслөн** (тајö абу-на ставыс, уна-на колї). Тајö вїдлалöм гижöдјас-пөвсөыс нїнöм-нјн оз пет торјөн-торјөн журналын—оз тужны: 1) лјбö пышкöс сурöсјасас нїнöм абу, 2) лјбö вывтї-нјн ічöтторјылыс (мелочь) гижöма, 3) лјбö зев жебыңика (слабо) артмöма (öтїкотворөньнејас)—размер-нї, некущöм шылöдöм-нї, нїнöм абу.

1) .Танї вїдлалöма гижöджассö, кодјас уна-код-нјн ыстылісны мїянылы. Мöд №-ö гїхам кодјас öтїөн-öтїөн (лјбö кык-кујїмөн) ыстылісны. Танї індöм нелүчкїјассö гїжны-бостөөөјаслы колö јона тöдмавын, мед воқд-кежлö сөщöм нелүчкїјасыс вїдчїгны.

Редактсїја.

I.

Лыпін Өһөлөн (Парма-пи) ме-возын, со, 25 гижөдтор (24 ғыкотвореңне, 1 ыгт). Вель уна-таж-егкө мортыс гижөма-да, журналө сујны нинөм оз сур—став гижөдыс вывти жебөс, лөсыдтөмөс. Ҷик аслас гижөдыс пөштї абу—кывзыныс роч-вылыс вужөдөмјас (переводјас), лыбө сы-вылө-моз-жө лөсөдөмјас (подражания). Бөстам кымынкө гижөдтор видлөг-вылө:

„З А В О Д.

Ҷиркөдө, шыналө ыжыд завод,
Шумитө, шипитө, бөжө кыз ад,
Куз труба лежө шын;
Горөдө, чуксалө ас-динас,
Мед мувыв сталь јитны“...

„Ш А Б Д I

Сикт-коф јона ызгөны,
Јелье-һимө шабди бур,
Петис бура-мичаа:
—Быдми, быдми зев куза,
Шаң да мича шабди
Јежыд новлантор-вылө,
Чевөит бура мичаа,
Вижөд регыджык,
Мед регыджык воан“...

Сөмын гижөм-ногыс („модаыс“) ғыкотвореңнелөн-коф, сөгөа нинөм—рифма-һи, размер-һи, слөј-һи-вежөс абу. Тащөмөс пөштї став „ғыкотвореңнејасыс“ Лыпінлөн: „Выл туј“, „Вожө“, „Комі важөн“, „Гөрдармејечлы чест“, „Ордымөн мунасны“, „Коді вежас?“, „Гөрд козув“, „Комі пармаын“, „Нтан-празһик“, „Ордым“, „Өтқаһн олөм“, „Міјан сөкыд ыланкыв“. Омөлыкөс сылөн і роч-вылыс вужөдөмјасыс:

„КОМСОМОЛКА ӨДА“—

„Міјан Өда зев мича,
Кымыс сылөн зев гөрд.
Е-ек, Өд-да, Өд-да те,
Комсомолка міјан тел.“

„ЛЕНІН КУЛОМ-ЛУН“ („ПОХОРОННЫЙ МАРШ“).

Те кулін талун ыжыд пост-вылын
Нуөдін ког-вылө мильонөс,
Те кулін, Ілјич,—тенад гу-вылө
Леғам асыным знамјас...
Војасөн өдјө мунө сінвадн(?)
Льенін завет-куза...
дыр те, Ілјич, нуін звездадн(?)
Сотін(?) пролетарөс Россияын(?)...“

Тані зүгөма-һин бур роч гижөдсө, весег сурөссө јона пөслалөма-бертлөдлө-ма. А, со, тані ставсө-һин гудралөма,—пожө шуны, сөрөма: тајб—роч-вылыс вужөдөма комсомольчлыс ыланкыв „Начинаем песню“.

РОЧӨН:

Начинаем песню,
Орем мы, хоть ты тресни;
Всем панам польским—в морду,
Ланцуцкому привет.

ЛЫПІНЛӨН:

Заводитамөј ывыны,
Горөдам ми, те көс сувт,
Польшаө панјаслы—поклон(?)
Ланцицкејлы гөрбас(?)...

Таҗи-кө горծдас Лыпін ывыны, да кутас гымӧдны Лантсутскіј-јортӧс гӧрбас, Һепӧштӧ ме сувта, сувтас, ме җайта шӧщ Пилсудскіј да јона і радлас, ошкыш-тас-на ескӧ Лыпінӧс: „молодеч, Ондреј Иванӧвич!“—шуас... Та-җерті поӧд гӧгӧрво-ны: Лыпін гижӧ Һинӧм думајтӧг. Ғешкӧд-ӧд: „панјаслы поклон, Лантсутскејлы—гӧрбас“. Сылы, повтӧм ӧблӧма револутсионерлы, сиз-Һин јона польшаса панјас-гань инмис быдсама локыс.

Видлам јешшӧ „подраженьејассӧ“ Лыпінлыг. Ем роч-сыланкыс „Бродяга“ („По диким степям Забайкалья“). Сы-вылӧ Лыпін таҗи „подражајтӧ“:

„Ылын, Комі муын,
Кӧні олӧны җверјас,
Брӧдҗага проклянајтӧ
Пельпомас мешӧк і мунӧ.
дӧрӧмыс зев мигтӧм,
Ғурмаса омӧлик дӧра,
Шапкаыс җоннас ӧшалӧ,
Ғереј Ғурмаса калат...“

Шуны-кӧ: мыјсӧ татчӧ абу Һаңалӧма!.. „Брӧдҗага проклянајтӧ мешӧксӧ да мунӧ Комі муӧд“... „Ғурмаса омӧлик дӧра“ (тюремный худенький холст?)...

„Ежва ӧдјӧ вужіс,
Мамыс сылы паныд:
—Ғоньҗа алы абу мамӧ?
Ловја абу бат і вокӧј?..“

Брӧдҗагаыс аслас мамыслыг-жӧ і јуалӧ: җоньҗа алы абу-пӧ мамӧ? Нырӧма ӧтгудырјӧ кыҗ-мыј вескалӧма, кыҗі вермӧма. Тајӧ—сурӧснас „подражајтӧм“. Ем Лыпінлӧн і гижӧднас „подражајтӧм“—вигт „Чурка-Ӧнӧ“ (ас-јывеыс гижӧма); „Кӧ-ні-бара те ачыд, „чудка Ӧнӧдӧ-а“? Ловја алы абу-Һин“... сиз воӧд. Колан воын „Комі еикт газет“—(№ 29—1926 во) вӧлі вигт Чисталов Ғ.-В-лӧн „Вартыг Јогор“. Сетыг-кӧ вежлалан „Вартыг-Јогор“-Һимсӧ „Чурка-Ӧнӧ“-Һимӧн, җик Лыпінлӧн „виг-тыд“ і артмас. Подражајтны поӧд, җерт сӧмын оз поҗ пӧштӧ ставсӧ „Һувны“ мӧд-вылыг—абу лӧеыд.

Лыпінлӧн җтикӧн гижӧм оз-на артмы, колӧ јона-на велӧдчыны, гижны думајтӧмӧн-жык да Ғехникасӧ јона бурмӧдны. Видлыны колӧ сылы гижны прозаӧн (поснӧдик вигтјассаң бостыны). Сегҗа роч-вылыг вужӧдавны оз ков кывјыс-кывјӧ (дословно), сизі оз артмы Һинӧм,—колӧ сурӧссӧ колны-да, ас-кывјӧн гижны.

II.

„Ғибырак-Миш“ (Мажаса) бура уна-жӧ-Һин гижлӧма,—ме-ордын сылӧн 19 гижӧд, ставыс „җтикјас“. Јона-ескӧ мортыд тӧждысӧ јенлы ескӧм бырӧдӧм-понда („Јен мед виҗас“, „Ыҗылун“, „Ачым садсӧ ме садитӧ“) гижӧ комі јӧзлыг важ ӧкыд олӧмсӧ да җуксалӧ выл олӧмӧ кутҗисны („Воштӧны немсӧ“, „Курыд олӧм“, „Комі морт“, „Шондӧ кајӧ, шондӧ летчӧ“, „Рытын петан гулајтны“, „Паз-кӧдӧј комі ылым“, „Олам ӧтулыс“, „Тӧдан-кӧ, јортӧј“, „Сватеј празник“, „Гель-корлы“, „Помалам“, „Комі гижысјаслы“, „Воӧд“), мукӧдторјас і. Сӧмын став гижӧдыс омӧликӧс, шогмытӧмӧс; Һекущӧм размер абу, вывті поснӧ-тор-јылыг гижӧ, лыбӧ јитныс оз вермы гижӧдсӧ, лыбӧ кывјасыс оз суравны—ӧтӧ пӧлӧс кыв-јасӧн бергӧдчӧ зев унаыг. Уналатӧ ескӧ кӧсјӧма рифмујтны-да абу артмӧма, јон-жыка нӧшта шыкӧма сы-понда.

„Јен мед виҗас“ җтикотворењеыын вигтавсӧ, кыҗі кодкӧ (ачыс гижыгыс, бу-ракӧ) рытын петӧма ӧтӧ керкаыс да посвоҗас шуӧма, медем оз повҗы гортас му-нигӧн: „јен мед виҗас“, сегҗа ывлаын сылы гинвоҗас лӧма пемыд да садтӧгыс гуӧма јуж-вылӧ:

„Секі і угі дум-вылө:
 Посвоз-куза петігөн ме
 Кажті: міса, віз-жө јенмө.
 Четчөм-бөрын јона ме
 Кажті уна кывјас-жө:
 Час-жө јенлыг ог нафөйтчы.
 Јуж-вылыг ме сөгга четчі,
 Поскөд кажі, өзөс—шлам,
 Јенмөс шуі: „к чорту к вам!“
 Сы-бөрын-таж вуні јенмыд,
 Оз-нын і уелы дум-вылө“...

Сібырак-Міш-серті-кө, зев-таж кокнід вөлөма јентө вунөдны; сөмын төвга рытын ывлаө петігөн шу: „віз-жө, јенмөј“, сы-бөрті пемыдгыс повзы да уе јуж-свилө, сөгга керкаад пырігөн өзөстө пөдлав, јенлы шуіг-моз: „к чорту к вам“,— ені і ставыс... Зев кокнід „ретсөпт“-өд, трустыд, вөлөма!.. Бөрвылас јешчө велөдө со кызі:

„Јенлы нафөйтчад-кө ті,
 Јуж-вывгыд і он четчы...
 Оні кыптө-нын выль олөм,
 сасөд во выль олөм дорам,
 Важ олөмсө мі јорам,
 Выль олөм зіла дорам“.

Ставыс „выль олөм дорам“ (бытө зев-нын гөль комі кывјыд).

„Курыд олөмын“ Сібырак-Міш вөсталаө комі гөль јөзлыг олөмсө (өнјасө, фөрт):

„Кушөм олөм, олөм,
 Комі гөль-мортлөн,
 Ужалө пыр нем олөм,
 Оз узы гортын.
 Кушөм олөм гөллөн,
 Шог дај і гажтөм,
 Көлуј ківсөма сылөн,
 Овлө зік пастөм.
 Кушөм олөм гөллөн,
 Шог дај і гажтөм.
 Зев-өд, зонмө, омөль
 Овны гөльлы нем.“

Тажө позо шуны „подкофашщөјөн“-на, сөмын вывті-нын „шог дај і гажтөм“. Ме чайта, ташөм курыд олөмыс вөвли коркө важөн; өні гөль војтырлы сөвет-властыд быдсама кокнөдсө сөтө-да, абу-нын, гашкө, сөщөм „шог дај і гажтөм“.

Кодкө адрывліс-ез-на лөз шонді? Ме-таж, наперво, некөр-на ег казавлы-а. Сібырак-Мішлы, буракө, тыдөвтчылөма коркө сөщөм шондіыд. Ез-кө адрыв-өд, ез і гіж тазі:

„Шонді кажө, шонді летчө,
 Візјас-вылын жуө јөз;
 Воз-өд комі јөзыд четчө—
 Шонді муртса петө лөз...“

Лөз клянїча-пыр, тыдалө, візөдөма секі шондіыд-вилө гіжыгыс. Сөгга, вер-мас-оз лоны ташөм тор:

„Со і лым-нын угі лун-мөд,
дорө ва-вомөн бур туј“...

„Бур туј“ (ји-кутөм) ва-вомөн лым оз вермы вөчны, ме-ногөн, оз-кө көчүд
(мороз) бөгөтү сiјө ужад. Көчүдүд вермас, көч нөтү лымжүд оз уг.
Өтi өтiкотвореннөн („Паскөдөј комi өйлөм“) өтiлаын шуөма:

„Пемдө гажа тувсов вој“.

Кујим вiч (строка)-мыгтi мөд-ногөн-нын гiжөма:

„Тувсов вој зев југүд“...

Нөшта кујим вiч-сајын со-нын мыј шуөма:

„Вөлөст-вылын ныв-зон
Војбыд өйлөнү:
Тулысса вој зев куз,
Сiјөс колльөдөн“...

Артмөма тащөм: пемүд тувсов војүд зев југүд, гажа тулысса војүд зев
куз. Он-i төд прамеја, кущөмжык тувсов војүд овывлө. Сiјө өтiкотвореннөас-жө-
өмөс со кущөм кывјас:

„Важөн егө төдлөј
Комi өыланкыв;
Өнi, мајбыр, өылөј—
Ем-нын комi кыв“...

Аттө-фiвөл.. Өнi-на вөлыгтi лөбма комi кывјүд, важөн абу вөвлөма... Гамкө,
сiч-i ем-да: кымынкө гурс во-сајын, дөрт-на, ез вөв вөсiг комi војтырыс, нөпө-
штө комi кывјүд. Вөскыда шуөма танi Сiбырак-Мiшүд... Сы-сөртi-кө, менам
өтiлаын („Шондi-банөј“) јона-жө сөрөөма—менам шуөма, трукыд, сенi тағi:

„Важыган ми кылам
Комi өыланкывјас...“

Нөшта өтiтор: Сiбiрак-Мiш, тыдалө оз лүчкi төд граматикасө (ылөссө вөсiг)—
уналатi өшiбкајасөн гiжөма, торкалөма, гудралөма:

думмас нылыд вiдчiө
Асөыс муса дөрт...
Комi өыланкыв
Паскалө-нын јона
Комi... песнөјасөн(?)...

Гiжөд-сөрыс (почерк) өскө Сiбiрак-Мiшлөн мiча-код-да, оз зев төждыс гi-
жөд-пыщiкөсыс-вөсна, оз өблөмөагыс кутчiө, ортсысө оз дөчөрит-нi, оз шыльөд—
термасө-лi, мыј-лi.

Сiбырак-Мiшлөн гiжан-самыс Лiпiн Өнөблөн-код-жө: өтiкөн гiжны оз-на-жө
артмы.

III.

Бура јона тiлгө өтiкјас-вылын томынык гiжыс **Кiрө-Мiч**. Ме-ордын сылөн
13 гiжөдтор. Гурөссө өскө кужө лөбөдныс да, оз вермы сiјөс паскөдныс—өтi ме-
стайн гөгралө:

„Вөшјы төв! Тырмас-нын кынтыны,
Вөшјы Комi муыс.

дыр-нын те, төлөй, мијанос кынтин,
 Пёра-нын мунны.
 Регыд-нын, регыд савкнитас тулыс
 Гөрд мица шондён.
 Вешы төв! Тырмас-нын кынтыны,
 Вешы Коми муыс*.

Богтам-либб мөдтор,— „Көкжамысөд во“.

„Көкжамысөд во-вылө-нын
 Петис Коми комсомол
 Көкжамыс во-сајын
 Мијан коми војтыр
 Лептис асгыс јур.
 Öни адзам уна бур-нын
 Коми комсомоллыс.
 Көкжамысөд во-вылө сјјö
 Ыждыны да паскавны
 Мунны Ленин-гүјөд“.

Гижöма гоз-мөд частушкајас—жебыникөб-жö артмөмабө (бөтлаб гудралöма быдторсö).

„Регыд, регыд лым сылө,
 Мијан ваыс кывтас јі;
 Регыд, регыд став-му-вылын
 Револутсја кыптас.
 Кума-рина, кума-ка,
 Рикар-л - рина, кирли-ра,
 Менам Ёјукöј комсомолка
 А ме комсомольч.
 Емöс сиктјас гырыбөс,
 Емöс і поснидикöс;
 Емöс милöјјас локбө,
 Емöс і милöјјас шаңбө“.

Ем сылөн стикотгоренне (частушка-код) „Аттö, аңти-коммунист“. Аңти-коммунистыс комибнлоб коммунистлы воча (против) муныс. Кирö-Миг мөд-ногөн, тыдалö, гөгөрвоöма. Гижöма, кызи наң вермас воны јенлы кевмыгтөг (мольбенјас-төг). Сы-вылө Öлдксан-поп скöрыс шуö (јöзлы):

„Аттö-фивö, öни јöзыд абу јöј,
 Аттö аңти-коммунист,
 Тажö ставыс тенад уж“.

Белöјјасöс (Латкинлыс бандасö) Кирö-Миг шуö „варыш-пјјанөн“. Мијан-ногөн-кө, најö—кырныш-пјјан (воронята, а не соколята). Сегаа висталö, кызи Пöд-фелнејö воöмабө белејјас (Аныбö пышјигөн). Налыс поп јуасö:

„Меным колö јура-варыш,
 „Банда-вылас ыжыдыс“.

Ме чайта, попыд ез-жö шу сјзи—„бандаөн“. Воэö гижö:

Регыд сещöм мортыд сурис:
 — „Ме тан ыжыд отеч поп“,—
 Гора авöстис... Орлов“...

Помнітё, бытё Орловё влісны кёнкё Лёна-дорын (Јаренскејлаыны). Кы-
зі-нё сіё Пёддёлнејас векавлёма?..

Меным Кірё-Мітлөн гижёмыс кажітчё: мортыс, тыдалё, старајтчё, сесга гижё
асгаыс, оз роч-вылыг. Оті гижёдын („Комі муё“) веіг емёг зев міча інас:

„Ылын, роч-муын, саріјас-дорын
Тёвјісны сурсён іоткајас-лебачјас.
Артельён олёмыг музёмаёг најё
Зескыдыс-топыдыс кельббён-кельббён
Мёдёмаёг міжанё
Котыртны піжан“.

Кірё-Міт том-на (велёдчё семілеткаыны). Јонжыка-кё кутас тёждёны гі-
жёдјасё бурмёдём-вёсна: паскёдны панассё, шылёдны гёгёрбок,—вермас лоны
бур-гижёбн. Колё щёщ відлыны сылы гіжны прозаён (вістјас), кушёма сіё артмас.

IV.

Зон кык тетрад-тыр гижёма (18 сёікотворење) **Опоњ-Паш** (Важкуаса).
Ачыс гижёма „кушёмкё редколлегіјалы“ (оз-на тёд кытчё-да) „гёлём-бытё“:
меным-пё таво март 23 луно тырі 18 арёс, сесга-пё ме і куті гіжны. Уна-нін-
ёд гижёма ётік тёлысён! Унжык-на ескё, гашкё, гіжис-да, „прічча“ суёма морттё:
„пербёј чегі да сы-понда; лавкаёг кык верст, дај ботныс нінём-вылё гёлініка
олём-пыргыд“... Корё јубр, шогмасны-оз-пё гижёдјасыс. Со мыј, другё, ме шуа
теныд: тенад унжык гижёдыд зев слабынік подражајтёмјас: Колегов Јогорлы
(„Поп“: „Во імја отса і сына, јенмыд век-на јона вына“), меным („Арталём“:
„Терен-Олё, Сопрон-Васка, Иван-Онё, Јельё-Олё, арталёны ісполкомын, кодлы
овны медса долыд“), М. Лебефовлы („Гыч да ком“: „Југыд візыв јуын зев јог
ком пыр овліс; гудыр-інё пырны вывті јона повліс“) Аслад, Пашук-другё, вывті-
на омёла артмё гижёмыд. Босгам мед-бёрја сёікотворењетё (мед-бёрјаыд-ёд мед-
бур овлё):

„К Ы З“.

„Ју-бокын сулалё зев нора кыз,
Кырны-нын буждёма јона;
Кыз-јылас тыдалё нол-кымын ув,
Увјасас ёшалёны корјас“...

Тажё-нё, шуам, ладнё-на: модаыс еща ем. Воёд сетчё-жё сесга јітёмід:

„Англіја олё Польшакёд ётдор,
Росеја-вылё лісё јірё.
А јероплан міжан Росејскеј,
Летчікыс сені оз мун буржуј-ныр,
Пёлітсіја зёбіс ассыс крука ныр,
Ез віёд јероплан-вылё зев дыр.
Буржујыд сек тёдіс, мыј сіё-пё збыл
Пёлітіка міжанёс пётас“...

Гудрасёма нора-кықкёд ставыс тани. Те, зонмё, ен јона „пёлітіканад за-
німајтчы“—вёс чегјасас томынік јурвемыд, он-кё тёд сы-јылыг бура. Ас олём-
гёгёрыс-на-ёд, мајбыр, сурас гижёд-панасыд: сіё тёдсажык, дај јонжык суросыс.
Самыс Опоњ-Пашлөн ічётіка ем, сбмын уна-на оз тырмы.

V.

Віёдлам сесга **Мітреј Пашнілыс** (Ізвајывса) гижёдјасё. Воёда гижыг-
јас-моз-жё гижёма бура уна сёікотворење ескё-да, некушём абу на-піыг шог-

манаыс. Пóштi став гiжóдыс ас-жывóыс: зев окота, тыдалó, Пашнiнлы велóдчыны муны (рабфакó), толькó нeкыз оз вескав сетчó тужыс. Сы-вылó сeгга i нo-рабó. Óтiк eтiкотворeннe („Важóн i óнi Iзвaжылын“) eскó кóсжылóмабe-нын лeзны,—лeбóдлóма, шылóдышталóма кыз-мыж пoзó вóли.—сбóмым нiнóм абу артмóма-да, колóмабe. Аслас-кó гижывóдлөн оз артмы eтiкотворeннeыд, оз-нын пoзjбэлы сiјбс справiтны. Тaјб eтiкас вiстaвeб, кызi бeлeјжас-дырјi вiчкo бдр кып-тылóма вылó. Поплы сыыг зев нiмкoф. Jбэлы вiстaлó „пропoвeд рyчкeј кывjбн“:

„На черков хрiстову
Гонeннeјас вóлины,
Тeпeр сылөн iмjaыс
Вeрмiс вылын лоны.
Вeкeј раз-на наш черков
Вeгeдa возвысiлaс,
Óнi бapа зiк-жó сiз
Снoвa возвысiлaс!“
Зiк вeс лoи вiстaлóм
Поплөн тaщóм кывjас,—
Краснeј-пpавa вoic бдр,
Снoвa унiзiлaс“...

Óтi-кó, тaщóм „рyчкeј“-кывjбн поп (велóдчóм морт) eз горнiт; мбд-кó, eтi-кас бтiк рiфмa вeсiг абу „возвысiлaс“ да „унiзiлaс“-кынзi. Завoдiтeб тaјб тaзi:

„Бeлeј тóдлiс сбóмын бур—
Óтi штык да пулa.
Óнi мiјан Iзвa-жыл
Вóльнeј, кызi тiтca“...

Зев омóлык тaщóм eтiкыд. Сeщóмбe-жó: „Частушка“ да рoч-вылыг лeбóдбóм „Том крeстaнiнлөн eылóм“. Колó вiдлыны Пашнiнлы вiстjас гижны, сiјб кoкнiд-жык eтiкотворeннe-дopыд.

VI.

Бaјарса-Иванлөн 3 гижóдыг („Мaј пepвoј лун“, „Пiонeрjаслөн eылóм“ да „поп да фaвóл“) абу-жó шoгмaнaыс. „Пiонeрjаслөн eылóмыс“ jешшó-на eтiкo-творeннe-мoдaa, мyкóдыс омóлыкбe. „Поп да фaвóл“ нбтi-нын абу артмóма пыш-кiсла-дopгaныс, co-бд мыж гижóма: eывeгóм-бдрын вiчкoб пыpас фaвóл, зев чoрыдa jортчыштac (мaткыштiс, гaшкó-дa?) да попбс куз-јурeгiбдыс кyтac. Поп, фeрт, пoвзac:

„Мыж-нó лoи?—шyб поп,—
Кушóм лoктiс чóрт-кoф морт?“
фaвóл шуiс: „пoзб тóдны,
Кoдбс пыр-на кaзтылан“.
фaвóл-жылыг дyгды сбрны
Быд фaвóсö адзылан“.

фaвóл вылóз coccб пужic
Кулак jонa гóрдзaлiс,
Поплы eпiнa-вылac тужic,
Поп зев нoрa бдрзылис.

„Мыjлa-нó тe тoм-вoјтырсб
Сeщóм jонa зeскóдaн?
Комсомолeб, пiонeрсб
Вывтi-нын тe мyстóмтaн?
дyгды сiз овны тe, бур-вoкбј,

Јентө вунөдін-нын зикөз тел!
 Фавөл попөс јона ласкіс“...

Аттө, „со тустө“, морт те, Иван Мікулајевич!.. Кытыг-бара те вермін гуд-
 жыштныс ташдөм „дівөсө“-а? Фавөл вөлөма поппы бур-вокөн, волывлө вічкөб, су-
 лалө јен-дор, комсомольчјасөс да пионерјасөс дөзөрїтө попыг... Сөран-жө те, Ва-
 нукој, нінөмабусө мукөд-дырјыс!..

VII.

Өні востлам тетрад: „Сочинение по зырянски И. О. Коданева“
 (таң-і гижөма тетрад-вылас). Тетрад-тырыс „поезіја“ (6 өтікотворење). Гижы-
 ыс тајө, тыдалө, олөма морт-нын, абу воңајас-код. Гижө унжыксө важ-ногөн кыңи,
 гижывлөмаде во өзімдас-сајын-кымын (Степан Перімскеј-бөрын), со кыңи:

„ПӨЖАГИС.

Талун ме пөжалі нјан
 І артміс өјөі кодь колө паң
 Час-жө пың-сө выліс содта
 І кадын-нын аскі четча
 І пөжала сещөм нјан
 Мед оз ков нін өјөіны паң“...

Некөн абу некушөм „знак“: чут-ні, чүтік-ні, нінөм,—лыфды дорыв сувт-
 лытөг. Сөсө, оз-кө артмы өтыкыс, мыј басла сїјөн гижныс? Поңө-өд гижны бура
 вїстөн-на (прозаөн), мед-тыкө өмөсыс вөлі бур-а. Кодановлөн бурещ артмө
 прозаыс, өтыкјасыс вывті слабөе,—відлім-нын-тај өтылыг көрсө. Либө мөдөс бөстам:

„ЛОКА ОЛЫГ ГОЗЈА.

Хоңајка четчїс асылың
 Вөлі квайтөд час
 Мужікөс мортыд чуксалө
 Век шуө час
 Баба скормис зев јона
 Өтык тор кроп
 Мужік вылө ускөдчїс
 Нјан зырјөн шлоп
 Мужик шувө бабалы
 Ог-лі вермы велөдны
 Нјан зырнад кучкаөммыд
 Кїтө зев лепталөмгїд“..

Став „сочинение“-ыс Кодановлөн ташдөм (мукөдыс нөшта-на омөлжыкөе,—
 танї көт рїфмајас өмөс: „кроп“ да „шлоп“). Выл өлөм-јылыг нінөм оз гїж (олө-
 ма мортыд, буракө, сы-јылыг оз төд). Гижөма-өскө өтык „сатїра“ („Режімөконо-
 мїе“)-да, нінөм абу артмөма.

VIII.

Часлы-нө, сөсө ми тетрадсө Кодановлыг шлапкам-пөдлалам да востлам
 мөд тетрад **Мікушов Өлдөксан-Грїшалыг** (Вїгерсалыг). Сылөн тетрадас нөл
 өтікотворење: кыкыс роч-вылыг лөбөдөмјас, мөд кыкыс аслас. Міјанлы колан-
 жыкторјыс („їнтереснөжык“), ас-гїжөдјасыд. Сы-серты поңө төдмавы еща гижы-
 ылыг морттујсө, гїжан-самсө-і.

Гїжөд-сер-куңаыс төдчө, Мікушов Грїша зев-на том морт. Ферт, гїжөдјас-
 ыс сылөн абу-на шылыдөе гөгөрбок (слабжык өтыкыс—„Долыдеан шог“), муртса-
 на-өд бөстөбө сїјө гижныс-да, толькө сылөн, ме-ногөн, буржыка артмө Коданов-до-

рыс. Мікушовлөн ем-нын гижод-гомдсыс, пыщкдсыс. Сижд—мед-колантор. Сегга кужд гурдссд пакддны да јитны гижддсд дтилад. Со кыји гиждма сижд ассыс быдмдмсд:

„МЕНАМ БЫДМӨМ.

Кор менд мамд рдддтис,
Кор ловја лој ме,
Сек меным мамд шуалис:

—„Зев шуда лоан те“.

Ме лој сјим ардса,
Мем ез-на кдлас шуд:
Ме ола јона омдла,
Оз лолы мем бурлун.

Кор пызан-вылын кдтдј,
Кор лабдч-улын пањ;
Кор порг-моз најтын тупласа,
Кор вомдс њулд кањ“...

Сегга гижд-норасд лок, пемыд,-најт олдм-вылд, оз чјт њекор шудсд ас-
лыс асдзывны. Сы-бдрын вјсталад:

„Мем шудыс вольдс коласис,
Кор лој Сдвет-власт:
Сек меным мамд шуалис:

—„На њига-мешдк бост!“

Ме школаын сек велддчд,
Ме лој грамотнеј.
Лок олдм секд шыбытд—
Ме лој прамеј морт.

Жож-бердд летчдс кдтдј,
Њањ-кудјд кјјс пањ.
Лок најтыс бырд чуждмыс,
Оз њувлы вомдс кањ.

Став олдм секд бергддчдс,
Ме бытдд ег ло ме...“

Мед-војза гиждм-пырјаыс, тајд зев мдча стдкдтворенње. Размерыс танд ем,
рфмајасыс кдн-гурд емдд-д. Мдкушовлы појд кутчдслыны тајд уж-дорас. Сдмын
„переводјаснад“ оз ков вывтд ылавны, колд асгањжык гджны, бурмддны гджан-
гамсд, технјкасд, медга јона пыщкдсла дорсд, сегга ортсылаваныс.

Онд-кежлд тырмылас, мукддјассд влдлалам мддыс.

Њобдднса Вдттор.

Редколлегия: { Булышев Ф. И. Попов Н. П.
Минин М. П. Оплеснин П. П. Редактор: Н. Попов.
Надеев А. Н.

Сузөдөј быд-төлыгынын-петан журнал

Ордым

(Лезö ВКП (б)-лөн Обком).

Со мый гижöны сиктjассан „Ордым“-jылыг:

Извајыв вöлөстö воис тана шуфны: роч-дорсыд-пö
1 № „Ордым“. Крестана тајö мјанлы буржык. Бура
зев јона лыфöны коми гөгөрвоöны і кужöны лыф-
журналтö. Извајыв вöлөст- дыны быд морт. Бур сiам
ын рочөн лыфöны зев Обком ВКП (б)-лы да Коми-
ещадөн кужöны, школаыс-ег- гижыг-чукөрлы комиөн жур-
кö 30 во-нын ем-да. Крес- нал лезöмыг.

Избач Лjипін Ö. I.

Быд номерын: 50—60 лытбөк-сајас, лөбны серпасјас.

донныс: гражданагы 30 үрөн төлыг.
учрежденьеяслы да организатсияяслы
—60 үрөн төлыг.

Журнал сузөдан
адрес:

Сыктывдин-кап, Вадорвыв-
улыч, 41 № кер-на, — „Лугыд
Туж“-газет редактсиялы.

Торја номерён ньобыяслы - 50 ур.